

FFI RAPPORT

RUSSISK DELTAKELSE I KFOR OG FORHOLDET TIL NATO

FINSTAD Lars Harald

FFI/RAPPORT-2001/02710

FFISYS/787/160

Godkjent
Kjeller 28 mai 2001

Ragnvald H Solstrand
Forskningsjef

**RUSSISK DELTAKELSE I KFOR OG FORHOLDET
TIL NATO**

FINSTAD Lars Harald

FFI/RAPPORT-2001/02710

FORSVARETS FORSKNINGSINSTITUTT
Norwegian Defence Research Establishment
Postboks 25, 2027 Kjeller, Norge

FORSVARETS FORSKNINGSPENNINGSTITUTT (FFI)
Norwegian Defence Research Establishment

UNCLASSIFIED

P O BOX 25
 NO-2027 KJELLER, NORWAY
REPORT DOCUMENTATION PAGE

SECURITY CLASSIFICATION OF THIS PAGE
 (when data entered)

1) PUBL/REPORT NUMBER FFI/RAPPORT-2001/02710	2) SECURITY CLASSIFICATION UNCLASSIFIED	3) NUMBER OF PAGES 43
1a) PROJECT REFERENCE FFISYS/787/160	2a) DECLASSIFICATION/DOWNGRADING SCHEDULE -	
4) TITLE RUSSISK DELTAKELSE I KFOR OG FORHOLDET TIL NATO (Russian participation in KFOR and the relationship with NATO)		
5) NAMES OF AUTHOR(S) IN FULL (surname first) FINSTAD Lars Harald		
6) DISTRIBUTION STATEMENT Approved for public release. Distribution unlimited. (Offentlig tilgjengelig)		
7) INDEXING TERMS IN ENGLISH: IN NORWEGIAN:		
a) <u>Russia</u>	a) <u>Russland</u>	
b) <u>NATO</u>	b) <u>NATO</u>	
c) <u>KFOR</u>	c) <u>KFOR</u>	
d) <u>Peace operations</u>	d) <u>Fredsoperasjoner</u>	
e) <u>Ethnicity</u>	e) <u>Etnisitet</u>	
THESAURUS REFERENCE:		
8) ABSTRACT Russia strongly opposed NATO's Operation Allied Force in 1999, and froze for some time the bilateral Russia-NATO relationship based upon the Founding Act signed by the two parties in 1997. Later on, however, Russia played a significant role as a mediator and thus contributed to a peaceful solution that finally ended the war. These efforts paved the way for the deployment of ground forces (KFOR) in Kosovo under the United Nation's (UN's) auspices. Since the deployment of KFOR in June 1999, Russia has participated with approximately 3500 soldiers, dispersed into the American, British, French and German sector. Since the Russian deployment, Russian soldiers have had to face a hostile oriented Albanian population, accusing them to have sided with the Serbs in the ethnic cleansing during the war. Russia has traditionally had a good relationship with the Serb population and Russian presence was perceived as vital. This report discusses the role played by Russia in the conflict as a negotiator and peacekeeper, but also the importance of the Russian participation in KFOR, the problems and challenges facing the Russian soldiers, and how they co-operate with their KFOR colleagues. The report also includes some views on how the relationship between NATO and Russia was affected by the conflict.		
9) DATE 28 May 2001	AUTHORIZED BY This page only Ragnvald H Solstrand	POSITION Director of Research

ISBN-82-464-0512-8

UNCLASSIFIED

SECURITY CLASSIFICATION OF THIS PAGE
 (when data entered)

INNHold

	Side	
1	INNLEDNING	7
2	ERFARINGER FRA TIDLIGERE FREDSSOPERASJONER OG FORUTSETNINGER FOR RUSSISK DELTAGELSE	8
3	RUSSISK SYN PÅ FREDSSOPERASJONER	9
4	RUSSERNES HOLDNING TIL KOSOVO-KONFLIKTEN.	10
4.1	Russiske reaksjoner på NATOs luftkrig	12
5	KONFLIKTEN OG RUSSLANDS ROLLE SOM MEGLER	14
6	INNSETTING AV KFOR	18
6.1	Den militær-tekniske avtalen mellom NATO og serberne	18
6.2	FN resolusjon 1244	18
6.3	Sammensetning av KFOR og diskusjonen om kommandoforholdene	19
6.4	KFORs innmarsj i Kosovo og russernes "kupp" mot flyplassen i Pristina	20
6.5	Helsingforsavtalen	22
6.6	Russisk deployering til Kosovo og tildeling av ansvarsområder	24
7	SITUASJONEN I KOSOVO OG KFOR-STYRKENES OPPGAVER	25
7.1	Hvordan var de russiske styrker forberedt på oppgavene?	28
7.2	Forholdet til sivilbefolkningen	29
7.3	Samarbeidet i KFOR og russernes syn på sin egen innsats	32
8	OPPSUMMERING OG KONKLUSJONER	35
APPENDIKS		
A	KART OVER KOSOVO	39
	Fordelingsliste	40

RUSSISK DELTAKELSE I KFOR OG FORHOLDET TIL NATO

1 INNLEDNING

Denne rapporten vil sette søkelys på den russiske deltakelsen i NATOs Kosovo-styrke (KFOR) og på russisk politikk overfor dette området fra slutten av 1990-tallet og fram til i dag. Rapporten inngår i FFI-prosjektet 'NATO mot det 21 århundre: Utfordringer og oppgaver'.

NATOs bombekrig mot Jugoslavia fra mars til juni i 1999 ble en svært sterk belastning for forholdet mellom NATO og Russland. Russiske protester ble ignorert, noe som tydelig viste at Russland ble satt på sidelinjen i avgjørelsesprosessen i den pågående konflikten. For Russland som stormakt var det viktig å føle at de ble tatt hensyn til, og at de fortsatt hadde innflytelse over den sikkerhetspolitiske utviklingen i Europa. Dette ble derfor en svært vanskelig sak for den russiske regjering. Russerne ble imidlertid ganske snart brakt inn i en meglerrolle, og det russiske bidraget viste seg å bli viktig for å få en avslutning på luftkrigen, og å bane vei for innsetting av sikkerhetsstyrker på bakken i Kosovo.

Etter at luftkrigen i Jugoslavia ble avsluttet, og den militær-tekniske avtalen mellom NATO og serberne ble undertegnet den 9 juni 1999, ble KFORs bakkestyrker satt inn for å stabilisere situasjonen i Kosovo etter at alle serbiske militære avdelinger og sikkerhetsstyrker hadde forlatt området.

Det ble tidlig klart at russerne ønsket å bidra med militære styrker til KFOR, og fra vestlig side så man positivt på et slik deltagelse. Uenigheten om størrelsen på det russiske bidraget, kommandoforholdene og tildeling av ansvarsområder, understreket imidlertid motsetningene. Mot denne bakgrunnen er det spesielt interessant å studere hvordan det praktiske samarbeidet mellom NATO og Russland artet seg i denne situasjonen. På grunn av NATOs og Russlands ulike roller under konflikten sto de også overfor forskjellige utfordringer når det gjaldt gjennomføringen av sine oppdrag.

De russiske soldatene møtte et fiendtlig innstilt albansk dominert samfunn som beskyldte de for å ha tatt serbernes parti. Serberne, på sin side, så på russerne som garantister for de inngåtte avtaler, og de eneste som ville forsvare serbiske rettigheter, og ivareta deres behov for sikkerhet. Russisk deltagelse i KFOR var derfor viktig politisk, fordi den øket KFORs legitimitet i den serbiske delen av befolkningen.

Avslutningsvis skal rapporten se på hvilken betydning det russiske bidraget hadde for gjennomføringen av KFORs oppgaver, de problemer og utfordringer som møtte russerne under tjenesten som fredssoldater i Kosovo, og hvordan de selv mente at de hadde løst pålagte oppdrag. I Kosovo ble de russiske styrkene, som de øvrige KFOR-avdelingene i stor grad gitt sivile oppgaver, noe som de ikke var spesielt trent for å kunne løse. Samarbeidet i KFOR ville gi russere og vestlige soldater muligheter til å komme i kontakt med hverandre, noe som kunne gi begge parter interessante erfaringer.

2 ERFARINGER FRA TIDLIGERE FREDSDOPERASJONER OG FORUTSETNINGER FOR RUSSISK DELTAGELSE

Forut for Kosovo hadde russerne deltatt i 11 fredsbevarende operasjoner. Mer enn 770 russiske offiserer hadde tjenestegjort som militære observatører i internasjonale misjoner, og ca 18 000 befal og soldater hadde deltatt i forskjellige internasjonalt sammensatte fredsstyrker under FN- og NATO flagg.¹ Russiske offiserer hadde gjort tjeneste i *United Nations Truce Supervision Organization* (UNTSO) helt fra 1973 i henhold til en russisk/amerikansk spesialavtale, men det var først etter at Sovjetunionen ble oppløst ved årsskiftet 1991-92 at russene for alvor begynte å engasjere seg internasjonalt med militært personell og senere også med sivilt politi. Russerne ble på nittitallet også involvert i konflikter innenfor det gamle Sovjetunionens territorium. De hevdet selv at dette var fredsbevarende operasjoner, men en slik inngripen i 'det nære utland' ble ikke akseptert som FN-operasjoner av det internasjonale samfunn. De ble ikke gjennomført i henhold til anerkjente internasjonale prinsipper for konfliktløsning. Styrkene var helt og holdent kontrollert av russerne, og hadde ikke den internasjonale sammensetning som var forutsatt for å få FN-status. I tillegg var det klare indikasjoner på at innsatsen i første rekke skulle tjene russiske nasjonale interesser.

Russerne engasjerte seg også utenfor sine egne nærområder i Europa, Asia og Afrika. Etter vestlig oppfatning løste russerne stort sett oppgavene på en tilfredsstillende måte. Russiske avdelinger deltok i FN-operasjonene både i Bosnia og i Kroatia fra 1993 til 1995. Det var imidlertid en markering av noe nytt da russerne sa ja til å delta i en NATO-ledet operasjon med "Implementation Force" (IFOR) i Bosnia i 1995. For NATO, og spesielt amerikanerne, var det viktig å få russerne med i implementeringen av Dayton-avtalen. Den russiske deltagelsen førte også til forbedrede og utvidede forbindelser med USA/NATO, med bl.a. felles trening for fredsbevarende operasjoner innenfor rammen av Partnerskap for Fred (PfP) samarbeidet.

I perioden 1993–96 utarbeidet russerne lover og dekreter som spesielt gav det lovmessige og politiske grunnlag for deltagelse i fredsoperasjoner. Det ble også fastsatt betingelser for russisk deltagelse:

- Operasjonen skulle ha et klart FN-mandat og vare for en bestemt periode. Det skulle være klare kriterier for avslutning av operasjonen, noe som var like viktig som etableringen av styrken
- Et hvert engasjement måtte samsvare med de russiske nasjonale strategiske interesser
- Styrkene måtte være multinasjonale²

Det var opp til Presidenten og Føderasjonsrådet å bestemme bruken av russiske styrker utenfor sitt eget nasjonale område. En hver deltagelse må være i henhold til Russlands konsept for nasjonal sikkerhet, hvor det bl.a. er fastslått at militære styrker kun skal brukes for å løse en konflikt når alle *ikke-militære* muligheter har vært prøvd, og at disse ikke har ført frem til noen løsning av konflikten. Bruk av militær makt mot sivile for å oppnå politiske mål er ikke akseptabelt.

¹ Michael M. Yermolaevs artikkel i "Russia's International Peacekeeping and Conflict Management in the Post-Soviet Environment" i tidsskriftet *Pretoria*.

² Yermolaev, ovennevnte ref.

I PfP sammenheng ble det utarbeidet en ”Russian/US Guide for Tactics, Techniques and Procedures of Peace-keeping Forces” for bruk under felles øvelser/operasjoner. I henhold til denne skulle bruk av makt være tillatt under følgende forutsetninger:

- I selvforsvar
- For å forsvare egne posisjoner og eget utstyr
- For å forsvare vitale objekter innen eget ansvarsområde

Dette er allerede velkjente prinsipper for å kunne utøve makt i FN-operasjoner.

Russerne satset på kvalitet, og benyttet sine eliteavdelinger fra luftlande-troppene for deltagelse i løsningen av fredsbevarende oppdrag. De etablerte også en egen kontingent på ca 22 000 mann innen de væpnede styrker med tanke på fremtidige fredsbevaringsoppgaver. Styrken er fordelt på 17 motoriserte- og 4 luftlande-bataljoner. Både i Bosnia og Kosovo ble luftlande-avdelingene brukt.

Det var imidlertid interessant å registrere at også russerne hadde problemer med å rekruttere personell til sine kontingenter. De hadde ikke ekstra avdelinger klare, siden de beste soldatene allerede var i Bosnia. Russiske rekrutteringskontorer måtte derfor gå ut og be om frivillige. Spesielt manglet de kategorier som sjåførere, skarpskyttere, mekanikere og mineryddere.³ Det hjalp kanskje noe etter at Det russiske parlamentet hadde kunngjort fredsavtalen som serberne hadde gått med på, og som åpnet for en NATO-dominert fredsstyrke i Kosovo. Nå kunne de spille på nasjonalfølelsen ved å be om at frivillige stilte opp for Russland. De som meldte seg ble også forespeilet en lønn på \$ 1000 per. måned, fire ganger så mye som det man fikk hjemme.

I Kosovo hadde russerne sivilt og militært personell fra sommeren 1998, først i Kosovo Diplomatic Mission (KDOM), og senere fra november 1998 til mars 1999 i Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE), som etablerte Kosovo Verification Mission (KVM) for å overvåke Holbrooke - Milosevic avtalen.⁴

3 RUSSISK SYN PÅ FREDSOPERASJONER

Innen de militære kretser var den generelle oppfatning av fredsoperasjoner at sammenhengen mellom de sivile/humanitære- og militære oppgaver var uviktig. Humanitære spørsmål i Europa, i sammenheng med militære operasjoner, ble betraktet som uinteressante. Fredsoperasjonene måtte bevare sin militære karakter og konsentrere seg om de militære problemer.

Russerne betrakter internasjonale fredsoperasjoner som et effektivt instrument for å løse væpnede konflikter, men mener at slike operasjoner blir legalisert ved at de gjennomføres helt og holdent i samsvar med prinsippene i FN-charteret.⁵ En hver fredsoperasjon må autoriseres av

³ *Boston Globe* 13 juni 1999, ”Desperate search for a few good men”.

⁴ Avtalen reduserte antallet serbiske militære enheter i Kosovo, og påla serberne begrensninger i bruk av både sine militære styrker og politi.

⁵ Aleksander Bessmertnykh (President, Foreign Political Association og tidligere utenriksminister i SU), *International Affairs*, Windsor Forum 28 og 29 februar 2000.

FNs Sikkerhetsråd der det finnes politiske sikringer mot maktmisbruk.⁶ De fordømmer all internasjonal inngripen i interne konflikter.

Russerne ønsker også å modernisere og effektivisere FN's potensial for raskt å kunne svare på kriser. De vil delta aktivt i fredsbevarende operasjoner i FN's regi, og i spesielle tilfeller også under regionale organisasjoner som for eksempel OSSE.

Til tross for økonomiske vanskeligheter, har russerne over tid blitt i stand til å utvikle et legalt og politisk rammeverk for deltagelse i internasjonal fredsbevaring. Et viktig prinsipp er at all deltagelse blir besluttet ut fra egne strategiske interesser. Russerne ønsker å styrke sin reaksjonsevne og kapasitet slik at de blir i stand til å spille en fremtredende rolle i fremtidige fredsoperasjoner under FN-mandat, eller i andre regionale organisasjoner som har et mandat og en effektiv kommandostruktur.

4 RUSSERNES HOLDNING TIL KOSOVO-KONFLIKTEN.

Historisk sett har russerne alltid hatt et nært forhold til serberne, og de bidro i vesentlig grad til at staten Serbia ble opprettet på 1800 tallet. Et flertall av russere og serbere er slaver og tilhører også den ortodokse kirke. Det religiøse fellesskapet er viktig for den vanlige russer og spesielt for den russiske kirken.⁷ Russernes holdning til albanerne er også påvirket av bekymringene over Islams utbredelse som kunne føre til ustabilitet i Europa. For russerne har en tilstedeværelse på Balkan alltid vært en viktig forutsetning for å kunne få spille en sentral rolle i området. Det var ikke bare de rent regionale hensyn som tilsa et russisk engasjement, men i høyeste grad det å kunne ivareta russiske nasjonale, identitetsmessige og kulturelle interesser.

Russerne var også i mot NATOs og EUs embargo av olje til Serbia, som fratok landet inntekter i hard valuta. I praksis kunne de imidlertid gjøre lite for å bryte denne embargoen. Før embargoen dekket Russland ca 70 % av det jugoslaviske oljeforbruket.

Uenigheten mellom russerne og de vestlige landene i løsningen av denne konflikten gikk på spørsmål som det enkelte lands suverenitet, verdenssamfunnets holdning til humanitære spørsmål og rett til å intervenere på slike kriterier, og dessuten FN's rolle som fredsbevarer. Suverenitets- og ikke-intervensjonsprinsippet var hittil betraktet som hjørnesteinen i internasjonal lov. Uønsket innblanding i en stats indre anliggender hadde ikke vært akseptert så lenge den kalde krigen varte. Ved de anledninger hvor man intervenerte i andre land, var det alltid formelt i henhold til en *invitasjon*.

Politiske og akademiske kretser i Vest-Europa hadde etter hvert utviklet den oppfatning at verdenssamfunnet ikke kunne stille seg likegyldig til massive brudd på menneskerettighetene. Dersom dette utviklet seg til en humanitær katastrofe, ville verdenssamfunnet både ha rett og

⁶ Annika S Hansen og Anders Kjølbjergs deltok på en *peacekeeping konferanse* i Moskva 15-16 januar i 1997. De russiske uttalelser i denne sammenhengen refererer seg til erfaringene fra Bosnia, og er kommentert i de to forskeres rapport. Det presiseres innledningsvis i rapporten at det var en markert forskjell mellom det akademiske miljøet og de militære deltagerne hva gjaldt kunnskap om "peacekeeping" som konsept.

⁷ Grekerne som også tilhørte de *ortodokse brødre* var svært negative til NATO i forbindelse med luftkrigen.

plikt til å intervensere.⁸ Dette kunne også sees i sammenheng med bruk av makt for å *oppretholde internasjonal fred og sikkerhet*, som FN-chartret refererer til. Humanitær intervensjon, er beskrevet av Det internasjonale Røde Kors ”som en humanitær motivert inngripen for å forhindre eller lette menneskelige lidelser”.⁹

I NATO argumenterte man med at det ikke var akseptabelt at et enkelt land skulle kunne være suverene og ukritisk begå brudd på internasjonalt aksepterte menneskerettigheter. Man ville sette en stopper for serbernes økende undertrykkelse av den albanske folkegruppen, som mange mente, ville kunne føre til en humanitære katastrofe. Det ble hevdet at serberne med sin opptreden også hadde satt freden i regionen i fare, ved at denne etniske konflikten kunne spre seg til nabolandene.

Russerne på sin side var prinsipielt imot en hver maktbruk for å løse konflikten i Kosovo. I tillegg var de skeptiske til om makt kunne løse motsetningene. Høsten 1998, i forbindelse med forhandlingene om Holbrooke-Milosevic-avtalen, uttalte utenriksminister Igor Ivanov til ITAR-Tass at ”bare en naiv person kan håpe på at en militær operasjon i seg selv kan løse et problem som ikke har blitt løst på flere hundre år”.¹⁰

Russerne mente at man kunne presse serberne langt mer uten å måtte gå til krig. De aksepterte heller ikke NATOs argumenter om ”å gå til krig for å unngå en humanitær katastrofe, forsvare demokrati, menneskerettigheter og rettighetene til minoriteter”. Etter russernes mening var dette også et brudd på avtalen som Russland og NATO hadde signert (”Founding Act on Mutual Relationship”) fra 1997, hvor det blant annet stod at det ikke skulle brukes makt mot noen stat, dens suverenitet eller territoriale integritet.¹¹ Russerne hevdet at dette var en intern konflikt, og at en militær inngripen i dette tilfellet gikk i mot prinsippet om enkeltstaters suverenitet over eget område. NATO hadde ingen rett til å opptre som et verdenspoliti.

Juridisk sett, var nok de fleste av den oppfatning at bombingene av Jugoslavia verken kunne forsvares basert på godkjenning fra Sikkerhetsrådet med referanse til kapittel VII i FN-charteret¹², eller utført i kollektivt selvforsvar under artikkel 51 i det samme chartret. Dette er de to eneste alternativer som rettferdiggjør bruken av makt under internasjonal lov.

At kritikken likevel ble relativt mild, skyldtes serbernes brutale fremferd, og de humanitære konsekvenser av denne. Allerede under kampene for å knuse UCK-geriljaen sommeren 1998, ble den serbiske hæren satt inn med det resultat at flere albanske landsbyer ble ødelagt etter beskytning med artilleri og stridsvogner.¹³ Mange tilfeldige mennesker ble drept, og ca en kvart million albanere ble fordrevet fra sine hjem ved en brutal inngripen fra serbisk politi og spesialstyrker.¹⁴ Etter sammenbruddet i Rambouillet-forhandlingene, og allerede før OSSE/KVM og de andre internasjonale organisasjonene trakk seg ut i mars 1999, hadde

⁸ Det ble i denne forbindelse vist til FN-resolusjon 1239 som ble vedtatt 14 mai 1999. Her ble det bl.a. uttrykt alvorlig bekymring for at en humanitær katastrofe kunne utvikle seg i og rundt Kosovo. Jugoslavia ble bedt om å stoppe overgrepene, men det ble ikke gitt noen autorisasjon på bruk av makt. Ref Johnsons's Russia List av 15 oktober 1999.

⁹ Vladimir Kulagin, *International Affairs*, nr 6 1999.

¹⁰ *Shape News* update, 18 oktober 1998.

¹¹ Boris Kazantev, *International Affairs* nr 4/1999.

¹² Handling med hensyn til trusler mot freden, brudd på freden og fiendtlige handlinger.

¹³ UCK var benevnelsen på den albanske geriljaen i Kosovo, også referert til som KLA (Kosovo Liberation Army).

¹⁴ Disse ødeleggelsene ble behørig dokumentert ovenfor KVM, som i sitt verifiseringsarbeid oppsøkte de albanske landsbyene vinteren 1998/99.

serberne på ny startet den etniske rensningen, hvor maktbruk bevisst ble anvendt for å drive ut den albanske befolkningen.

4.1 Russiske reaksjoner på NATOs luftkrig

NATOs luftkrig i Jugoslavia førte til at det internt i Russland ble skapt en bred anti-NATO, antivestlig, og spesielt antiamerikansk holdning siden amerikanerne ble sett på som de som førte an i luftkrigen. Dette ble utnyttet av de som brukte NATOs aksjoner for å oppnå sine egne hjemlige mål. Russiske militære viste til alliansens *aggressive holdninger* for å rettferdiggjøre sine krav for større bevilgninger til eget forsvar.¹⁵

Russerne håpet trolig i det lengste på at deres sterke protester ville avholde NATO fra å gå til krig. Dersom protester ikke nyttet ønsket de at saken kunne bringes inn for FN, hvor de med sitt veto kunne blokkere for en NATO-aksjon.

Da luftangrepene ble innledet den 25 mars 1999 hevdet russerne i Sikkerhetsrådet, sammen med kineserene, at dette som var en militær aksjon i regi av NATO, var et angrep på en suveren stat og en innblanding i Jugoslavias indre anliggender. Russlands Kosovo-utsending, Viktor Tsjernomyrdin, pekte på dette prinsipielle syn ved en hver anledning. Selv om russerne ganske raskt innså at NATO ikke ville ta hensyn til deres innvendinger, fortsatte de å protestere for å støtte serberne, ikke minst av hensynet til det hjemlige publikum. Den vanlige russer hadde stor sympati med det serbiske folk og støttet deres sak, noe som den russiske pressen hadde bidratt til ved å gi et nokså ensidig bilde av konflikten med fokus på NATOs bombing, mens albanernes lidelser sjelden ble omtalt.¹⁶ NATOs aksjon ble sett på som et alvorlig feilgrep og organisasjonen ble beskyldt for dobbeltmoral siden den ikke grep inn når serberne ble fordrevet fra Krajina i 1994-95.¹⁷

Alle NATO- og EU land støttet imidlertid denne militæraksjonen selv om skepsisen var stor i flere land, spesielt i Hellas og Italia. For Ungarn ble denne konflikten en spesiell utfordring. Landet skulle om ca to uker bli NATO-medlem. De hadde felles grense med Serbia, og dessuten bodde en relativt stor minoritet av ungarere i den nordlige delen av Serbia (Vojvodina). På grunn av sin utsatte posisjon påla ungarerne seg selv innledningsvis to restriksjoner. De ønsket ikke å sende tropper til Jugoslavia, og de ønsket heller ikke at NATO-tropper skulle starte noen landoperasjoner mot Serbia fra ungarsk territorium. Det ungarske parlamentet godkjente imidlertid, den dagen luftkrigen startet, at NATO-fly skulle ha fri adgang til ungarsk luftrom, og alle bakkefasiliteter.¹⁸

Det var selvsagt et slag i ansiktet for russerne at deres protester ble ignorert, og viste tydelig de politiske realiteter med den manglende innflytelse som russerne nå hadde på de avgjørelser som ble tatt i NATO. Det var åpenbart at russerne fikk forsterket sin følelse av degradering i det internasjonale samfunn. En av de få måter som russerne kunne markere seg på, var i forholdet til NATO. For å vise sin uenighet gikk de derfor til det skritt å *fryse* alt samarbeidet i de

¹⁵ A.Torkunovs artikkel, "International Relations in the Post-Kosovo Context", *International Affairs*, nr 1/2000.

¹⁶ Erin Powers, Harvard University Memo nr 62, mai 1999.

¹⁷ Vladimir Baranovskiis artikkel i *International Affairs* nr 3/1999.

¹⁸ Ref Gábor Iklódy sin artikkel om "The Kosovo conflict" i Atlanterhavskomiteens Security Policy Library nr 5, 2000. SFOR-styrkene i Bosnia har også hatt forsyningsbaser i Ungarn siden 1995.

forskjellige NATO-Russland fora, med unntak av de som behandlet den militære virksomheten i Bosnia. Fra russisk side ble det hevdet at dersom operasjonene mot Jugoslavia fortsatte, kunne de bli tvunget til å avbryte alt militært og teknisk samarbeid med NATO-landene. Russerne truet også med å revurdere sin stilling til revisjon av CFE-avtalen som man tidligere var blitt enige om.

I en tale 9 april 1999 advarte president Jeltsin om faren for en europeisk krig.¹⁹ Dette utspillet var nok i første rekke myntet på den hjemlige opinion for virkelig å vise at russerne reagerte, og det skapte derfor ikke noe videre uro i NATO-kretser. På NATOs forsvarsministermøte i Bergen i mai 1999, hvor også russerne var invitert, nektet den russiske forsvarsminister Igor Sergueyev bl. a. å underskrive flere bilaterale samarbeidsavtaler med Norge. Den russiske militære representant ved NATO ble hjemkalt. All deltagelse i PfP programmer stoppet, og samtalene om et NATO forbindelseskantor i Moskva ble avbrutt. Russene avslo også invitasjoner til å delta i NATO-øvelser hvor PfP observatører ble invitert. De sendte heller ikke lenger representanter til de forskjellige kurs og vitenskapelige møter som ble arrangert av NATO. Moskva boikottet også *Washington møtet* i Den transatlantiske gruppen og møtene i Det euro-atlantiske partnerskapsrådet (EAPC) og i Det permanente felles råd (PJC).²⁰

NATOs 50 års jubileum ble boikottet av Russland, men de fikk bare med seg Hviterussland på boikotten. Under den russiske deployeringen til Kosovo i juni/juli ble russiske fly nektet å krysse ungarsk territorium. Samme standpunkt inntok både Romania og Bulgaria, som etter konsultasjoner med NATO, nektet russerne å bruke deres luftrom for å fly inn ekstra styrker til Kosovo. Dette viser hvor isolert russerne i realiteten var.

Russerne benyttet også konflikten til å teste sine tidligere allierte. I april 1999, mens luftkrigen pågikk, ønsket en lastebilkolonne fra Russland og Hviterussland å krysse ungarsk territorium. Oppgitt last var "humanitær hjelp til Jugoslavia". Da denne ble sjekket på grensen viste det seg at bilene fraktet med seg deler som gjorde at man raskt kunne bygge om noen av lastebilene til pansrede kjøretøyer. Dessuten inneholdt lasten ca 60 tonn med drivstoff som ikke var tillatt i h t FN-embargoen. Kolonnen ble nektet adgang til ungarsk område, noe som skapte en betydelig forverring i de bilaterale forbindelser mellom Ungarn og Russland.

Formelt brøt aldri russerne kontakten med NATO, og det viste seg utover sommeren 1999, etter at KFOR-samarbeidet var innledet, at russerne relativt raskt var innstilt på å gjenoppta samarbeidet. Til spørsmålet om NATOs bombing hadde påvirket de amerikansk-russiske diplomatiske forbindelsene, svarte statsminister Sergei Stepasin "at det var ingen tvil om at den hadde forårsaket alvorlig skade, men han trodde at forbindelsene var så stabile at krigen i Jugoslavia ikke fikk noen betydning på sikt".²¹ Russerne ville ikke avskjære seg selv fra fremtidige muligheter for innflytelse og kontakt, og den 23 juli i 1999 ble det første møtet i Det permanente faste råd gjennomført med russisk deltagelse. Den 6 september møttes de militære representanter igjen i Rådet.²² Begge møter diskuterte situasjonen i Bosnia og Kosovo.

Selv om russerne støttet Milosevic utad, innebar ikke dette støtte til hans måte å løse konflikten

¹⁹ Ref Barry R. Posen, artikkel "The war for Kosovo", i *International Security*, Vol 24 nr 4, 2000

²⁰ V.Kozin i artikkelen "The Kremlin and NATO: Prospects for Interaction" i *International Affairs*, nr 3/2000.

²¹ Reuters av 24 juli, ref Johnson's Russia List av 25 juli 1999.

²² A. Kozin, *International Affairs*, nr 3/2000.

med albanerne på. Milosevic hadde i det lengste håpet på direkte støtte fra russerne, og hadde nok gått vel langt i tolkningen av de russiske pro-serbiske uttalelsene. I serbisk presse ble det under luftkrigen også lansert en mulig allianse mellom Serbia, Hviterussland og Russland. Ideen fikk aldri noen offisiell russisk støtte. Til det var nok Milosevic en altfor upålitelig partner sett med russiske øyne. Russerne hadde også forsikret NATO om at det aldri hadde vært snakk om noen direkte militær støtte til serberne, og at de heller ikke ville delta i krigen på serbiske side.²³ Det deltok riktignok russere på den serbiske siden, men disse var frivillige enkeltpersoner, og ikke organisert som noen kontingent fra de russiske myndigheters side. Russerne reagerte også med noen symbolske tiltak. Lokalt, i OSSE-sammenheng, trakk de tilbake alt personell fra KVM da luftkrigen ble innledet.²⁴ Av de mer praktiske militære tiltak, sendte russerne den 1 april 1999 et etterretnings fartøy til regionen, og dessuten ble beredskapen høynet i den russiske Svartehavsflåten.

5 KONFLIKTEN OG RUSSLANDS ROLLE SOM MEGLER

Etter sammenbruddet i Rambouillet-forhandlingene i mars 1999 ble det tydelig at serberne ikke lenger tok hensyn til Holbrooke-Milosevic avtalen som var grunnlaget for OSSE/KVMs arbeid. Det ble blant annet ført inn militære styrker fra Serbia inn i Kosovo, noe som var et klart brudd på avtalen, og det serbiske liason-systemet ignorerte samarbeidet med KVMs personell. OSSE konkluderte med at man ikke lenger hadde noen oppgaver å løse, og personellet ble derfor trukket ut om morgenen den 20 mars, 5 dager før luftkrigen startet. I det KVM forlot Kosovo var det ingen som lenger kunne rapportere hva som foregikk i provinsen, og i ettertid ble det kjent at dette umiddelbart førte til at serberne intensiverte overgrepene mot den albanske befolkningen.

Under luftkrigen fortsatte den etniske rensningen med det resultat at ca 900 000 albanere forlot Kosovo. I tillegg regnet man med at ca 300 000 internt fordrevne oppholdt seg inne i provinsen. Serbernes brutalitet og den intensitet som ble vist under utførelsen med å fordrive albanerne fra Kosovo overrasket nok de fleste. Heller ikke russerne støttet Milosevic sin fremgangsmåte, og dette førte nok til et noe mer anstrengt forhold til serberne.

For de vestlige land ble målsetningen at alle nødvendige maktmidler skulle anvendes for å få Milosevic med på å akseptere en fredsavtale så snart så mulig. Samtidig, mens luftkrigen pågikk, startet prosessen med å finne en løsning på konflikten. Det var bred enighet om nødvendigheten av å få et vedtak i FN. Forhandlingene ble utløst av G-8 gruppen hvor russerne deltok.²⁵ Arbeidet videre ble samordnet mellom EU, amerikanerne/russerne bilateralt, Kontaktgruppen for det tidligere Jugoslavia²⁶ og FN. Det var av stor betydning at G-8 gruppen hele tiden kunne koordinere sitt arbeid med FNs Sikkerhetsråd.

Både russerne og serberne ønsket at FN kunne spille en betydelig militær- og politisk rolle.

²³ Russiske sendte imidlertid forsyninger til Serbia under luftkrigen. Også de serbiske bosetninger i Makedonia mottok lastebilkolonner med mat.

²⁴ På det tidspunktet da luftkrigen startet var KVM trukket ut av Kosovo, og befant seg på forskjellige steder i Makedonia i påvente av en beslutning om misjonens videre skjebne. Det var dog interessant å registrere at ukrainerne fortsatte å delta i KVM.

²⁵ G-8 gruppen består av Canada, Frankrike, Italia, Japan, Russland, Storbritannia, Tyskland og USA.

²⁶ I Kontaktgruppen for tidligere Jugoslavia inngår Frankrike, Italia, Russland, Storbritannia, Tyskland og USA.

Serberne hadde helt siden forhandlingene i Rambouillet insistert på, som det eneste akseptable, at eventuelle utenlandske militære styrker i Kosovo, måtte stå under kommando av FN. Man kan nok med rette mistenke serberne for at dette først og fremst var en ren spekulasjon i en FN-styrkes svakhet. En FN-ledet militær styrke ville også gi russerne bedre kontroll, med sin vetorett i Sikkerhetsrådet. Med en NATO-ledet styrke derimot, ville russerne få en helt minimal påvirkning.

Det var bred enighet om at alle fordrevne måtte få komme tilbake til sine hjem. Alle borgere i Kosovo, også minoritetene, måtte få den nødvendige beskyttelse.

På bakgrunn av det som hadde skjedd var det åpenbart at de serbiske sikkerhetsstyrkene (de militære og politiet) som hadde stått for et stort antall overgrep mot den albanske befolkningen måtte ut, og at disse i sin tur måtte erstattes av tilsvarende internasjonale enheter. For albanerne var det kun aktuelt med en militær styrke som ville kunne stå som garantist mot serbiske overgrep. Det betydde en styrke ledet av NATO og med amerikansk deltagelse. Albanerne husket så altfor godt hva FN-garantier hadde betydning i Srebrenica i Bosnia.

Fra NATO og vestlig hold var en FN-ledet styrke helt uaktuelt. Erfaringene fra Bosnia, hvor man innledningsvis med "UN Protection Force" (UNPROFOR) hadde hatt en delt ledelse og uklare kommandoforhold, fristet ikke til gjentakelse. Derimot hadde den NATO-styrte IFOR/SFOR fungert utmerket. Som i Bosnia så man også her for seg den samme modellen med PFP- og andre *ikke NATO-land* som deltagere. Det var klart i NATOs interesse, her som i Bosnia, å få russerne med. For russerne var det ikke uten videre lett å godta NATO, og den militære komponenten i den kommende fredsløsning ble for dem et sensitivt punkt.

Russerne var nok aldri i tvil om at de ville delta i de kommende bakkestyrker. De måtte for en hver pris ivareta sine interesser i regionen. I henhold til deres eget nasjonale sikkerhetskonsept fra 1997 er aktiv deltagelse i fredsoperasjoner et av de beste militære tiltak for å tjene Russlands nasjonale interesser.²⁷

Fra vestlig side hadde russisk deltagelse klare fordeler. Det ville styrke oppfatningen av at dette var en operasjon med FN-mandat som ville gi KFOR legitimitet, og derved også beskyttelse mot eventuelle serbiske terroristangrep. Både russerne og serberne var opptatt av at russiske styrker skulle ha en synbar rolle. Dette var viktig, ikke minst sikkerhetsmessig, for å kunne beskytte de gjenværende serbere dersom alle de tidligere sikkerhetsstyrkene muligens måtte forlate provinsen. Begge land hadde en felles målsetting ved at de ønsket innsyn i hva NATO foretok seg, og dessuten bidra til å redusere NATOs rolle i regionen mest mulig.

Hva selve luftkrigen angikk, hadde nok russerne innsett sine begrensede påvirkningsmuligheter, og de mistet etter hvert noe av interessen for gjennomføringen av krigen som sådan. For fortsatt å kunne ha en viss innflytelse på hendene i regionen ble derfor rollen som megler desto mer interessant. Det var også viktig hjemme i Moskva å få internasjonal anerkjennelse for russisk diplomati.²⁸ Sammen med EUs mann, Finlands Martti Ahtisaari, ble russernes tidligere

²⁷ Jakub M Godzimirski, Den norske Atlanterhavskomite, nr 8/2000.

²⁸ I henhold til *Global Intelligence Update Weekly Analysis* av 14 juni 1999 skulle russerne ha vært meget betenkt over å involvere seg i noen megling i Kosovo-konflikten.

statsminister Viktor Tsjernomyrdin pekt ut som meglere i konflikten.²⁹ Dette var et valg som også ble hilst velkommen i NATO. Russerne hadde tidligere vist at de også kunne presse Milosevic. Som medlem av Kontaktgruppen for det tidligere Jugoslavia, var de med på å true Jugoslavia med straffetiltak dersom ikke serbiske og jugoslaviske enheter ble trukket tilbake og krigshandlingene opphørte sommeren 1998. Russernes dilemma var imidlertid å distansere seg fra Milosevic, samtidig som de ikke assosierte seg for mye med NATO.

Etter hvert som luftkrigen utviklet seg, ble det klart for serberne at de ikke ville få den støtten fra russerne som de hadde forventet. Utover i mai begynte serberne også å innse at heller ikke NATO-alliansen ville slå sprekker. Amerikanerne hadde annonsert at luftkrigen ville bli ytterligere trappet opp, og listen over de planlagte måltypene ville bli utvidet.³⁰ Den 23 mai antydet president Clinton at man heller ikke hadde avskrevet bakkeoperasjoner i Kosovo.³¹ Det var derfor flere forhold som i vesentlig grad bidro til at serberne til slutt gikk med på en avtale. Russernes viktigste bidrag var å fortelle serberne at de ikke støttet dem lenger. Det ble også sagt at Tsjernomyrdin hadde gitt serberne et løfte om at russerne ville sende 5-7000 mann til Kosovo, og at de skulle få sin egen sone.³² Milosevic håpet vel på en deling av Kosovo som kunne bli fordelaktig for serberne, og at de serbiske områdene kunne bli kontrollert av russerne. Det endelige resultatet skulle bli noe annerledes.

På sitt møte i Petersberg 6 mai hadde G-8 gruppen kommet til enighet om et forslag til de generelle prinsipper for en politisk løsning av Kosovo-konflikten. Alle militære og paramilitære styrker og politi skulle trekkes ut, og det skulle etableres en effektiv internasjonal organisasjon og et sikkerhetsapparat som skulle godkjennes av FN. Videre skulle det igangsettes en politisk prosess med å etablere en midlertidig rammeavtale som skulle sikre et betydelig selvstyre for Kosovo. Avtalen skulle være i samsvar med Rambouillet-avtalen, og prinsippene for å ivareta Jugoslavias suverenitet og territoriale integritet.

G-8 gruppen pekte også på andre viktige områder hvor det måtte oppnås enighet for å finne frem til en løsning på konflikten:

- FNs rolle – både det sivile apparatet og sikkerhetsstyrkene skulle deployeres i regi av FN
- NATOs rolle – internasjonale sikkerhetsstyrker med en betydelig deltagelse fra NATO, deployert under felles kommando og kontroll
- En økonomisk utvikling for å stabilisere regionen, og som inkluderte implementering av en stabilitetspakt for sørøst Europa

Sikkerhetsrådet, som ansvarlig for den midlertidige administrasjonen, skulle sørge for at folk i Kosovo fikk et betydelig indre selvstyre. Demokratiske institusjoner måtte utvikles slik at innbyggerne kunne få et fredelig og normalt liv.

Etter tilbaketrekningen skulle et avtalt antall jugoslavisk- og serbisk personell få vende tilbake for å ivareta følgende oppgaver:

²⁹ Tsjernomyrdin ble utpekt som spesiell Balkan-utsending av president Jeltsin den 14 april, ref Barry R. Posen, *International Security*, vol. 24, nr 4/2000.

³⁰ Ref Barry R. Posen

³¹ Ref Barry R. Posen.

³² Serb unity Congress nyheter fra 3 oktober 1999. Sitert fra *International Herald Tribune*.

- Forbindelse til internasjonale sikkerhetsorganisasjoner
- Merking/klarering av minefelt
- Være tilstede ved kirkelige bygninger ("patrimonial sites")
- Være tilstede ved viktige grenseoverganger

I et møte med Tsjernomyrdin den 28 mai aksepterte Milosevic prinsippene i G-8 gruppens plan. Det endelige dokument ble presentert 2 juni 1999, og ble godkjent av det serbiske parlamentet dagen etter. Det var viktig at resultatet ble fremstilt som et kompromiss, og ikke som en seier for NATO.

Når Milosevic gikk med på avtalen var det nok trolig fordi at russerne så sterkt rådet han til det. Russiske tropper ville bli en *garantist* for de internasjonale sikkerhetsstyrkenes opptreden ovenfor serberne, samtidig som de garanterte for serbernes rettigheter i Kosovo.

For russerne var to forhold spesielt viktige: FN skulle få kontroll med utviklingen i Kosovo, også over den militære styrkekomponenten, og de russiske styrkenes rolle. De oppnådde å få inn i teksten "en sentral rolle for FN i en midlertidig administrasjon av provinsen", og at ordningen ikke skulle røre ved den territoriale integriteten av Den jugoslaviske republikken.

NATO fikk på sin side aksept for sine mest kritiske krav, som stans i alle krigshandlinger, utrekning av alle serbiske sikkerhetsstyrker, at alle forviste skulle få komme tilbake og ikke minst, en betydelig deltagelse fra NATO i de fremtidige bakkestyrker.

Martti Ahtisaari konkluderte med at resultatet kom takket være en felles innsats fra USA, Russland og EU.³³ I det norske forsvarsdepartements nasjonale rapport om Kosovo-krisen ble det fremhevet at Russland spilte en sentral rolle i arbeidet med å oppnå en fredsløsning. "Landet var en nøkkelspiller i den diplomatiske prosessen, innen rammen av G-8, som medlem av Kontaktgruppen, via Tsjernomyrdins forhandlinger samme med president Ahtisaari".³⁴

General Michael Jackson berømmet Tsjernomyrdin for hans innsats og uttalte at den bidro i vesentlig grad til å legge forholdene til rette for den militær-tekniske avtalen.³⁵

Som megler i konflikten fikk altså russerne bred anerkjennelse for sin innsats. Fra russisk militært hold var man imidlertid misfornøyd med flere forhold i avtalen. Tsjernomyrdin ble anklaget for å ha *gitt for mye* til Vesten. General Leonid Ivashov, riktignok omtalt som en *hawk*, uttalte "at russisk deltagelse i fredsstyrken vil bli for avhengig av NATOs godvilje".³⁶ Guvernør i Krasnoyarsk (tidligere general) Aleksander Lebed uttalte at Tsjernomyrdin hadde latt seg kjøpe av amerikanerne.³⁷

Det er interessant å registrere at G-8 gruppen spilte en meget viktig rolle som bidragsyter med sin plan for en politisk løsning. Det var denne som ble fremlagt for serberne. G-8 gruppens plan og forslag til områder hvor man trenger å gå mer i detalj, fremgår som vedlegg til FN-resolusjon 1244 som ble vedtatt 10 juni. Dette bekrefter det nære samarbeidet som foregikk mellom

³³ Intervju i International Affairs nr 4/1999.

³⁴ Se det norske Forsvarsdepartements åpne rapport om Kosovo-krisen som er gjengitt på <http://odin.dep.no>

³⁵ Med referanse til *Electric Telegraph* av 1 august 1999, uttalte general Jackson "at det var russerne mer enn de alliertes luftkampanje, som fikk overbevist Milosevic til å trekke styrkene sine ut av Kosovo".

³⁶ Ref Johnson's *Russia List* av 14 juni 1999.

³⁷ Ref Johnson's *Russia List* av 1 juli 1999.

Gruppen og FNs Sikkerhetsråd. Man må imidlertid ikke glemme at det var Tsjernomyrdin og Ahtisaari som hadde den vanskelige oppgaven med å overtale Milosevic.

6 INNSETTING AV KFOR

6.1 Den militær-tekniske avtalen mellom NATO og serberne

Basert på den politiske enigheten så langt, ble de diplomatiske oppgavene overført til å løse de militær-tekniske spørsmål. Forhandlinger mellom den serbiske hærledelsen og NATO-delegasjonen, som ble ledet av general Jackson, fant sted i telt utenfor byen Kumanovo i Makedonia, hvor NATO-styrkene hadde sitt hovedkvarter. Den militær-tekniske avtalen ble underskrevet den 9 juni 1999. Innledningsvis vises det i avtalen til dokumentet som president Ahtisaari hadde presentert for president Milosevic, og til at en resolusjon ville bli fremmet i FNs Sikkerhetsråd. Serberne gikk med på NATOs krav om at alle deres militære- og sikkerhetsstyrker skulle trekkes ut av Kosovo, og at det skulle utplasseres en NATO-ledet styrke med et FN mandat. Det ble opprettet en *luft sikkerhetssone* på 25 km, og en *bakke sikkerhetssone* på 5 km inne på jugoslavisk side.³⁸ Innenfor bakkesonen hadde jugoslavene kun lov til å operere med lett bevæpnet politi.³⁹

Den internasjonale sikkerhetsstyrken, KFOR, skulle ved bruk av nødvendig makt, sikre området for seg selv og andre internasjonale organisasjoner som skulle bidra til implementeringen av vedtatte avtaler for Kosovo. Serbiske styrker forpliktet seg til å markere og rydde minefelt, minefeller og andre hindringer.

Den serbiske tilbaketrekningen skulle foregå etter bestemte ruter, og sonevis nøye koordineres i tid med KFORs fremrykning. Det var viktig at det nå ikke ble noe *sikkerhetsgap* i tid mellom den serbiske uttrekningen og frem til at KFOR var på plass. Alle serbiske bakkestyrker skulle ha forlatt Kosovo innen 11 dager. Så snart man fikk verifisert at tilbaketrekningen var kommet i gang, skulle NATOs luftangrep stanses.

Det var en forutsetning at man *ikke måtte slåss seg frem*, og KFOR fikk de nødvendige garantier for at man under innmarsjen ikke skulle møte hindringer av noen sort.

6.2 FN resolusjon 1244

Resolusjon 1244 ble vedtatt av Sikkerhetsrådet den 10 juni, dagen etter at den militær-tekniske avtalen ble undertegnet. Innledningsvis viste den til de generelle prinsipper som var fremmet av G-8 gruppen for å få til en politisk løsning.⁴⁰ Disse forslagene ble ytterligere utdypet av FN.

Alle medlemsland forpliktet seg til å respektere Jugoslavias suverenitet og territoriale integritet. Den viste imidlertid også til tidligere resolusjoner som hadde bedt om en betydelig grad av indre selvstyre og selvadministrasjon for folk i Kosovo. Det ble også her referert til teksten i

³⁸ Begge soner omfattet også Montenegro.

³⁹ I mars 2001 tillot KFOR at jugoslaviske styrker fikk gå inn i en del av denne sonen i forbindelse med konflikten i Prevevo og Makedonia.

⁴⁰ Fremgår som vedlegg 1 og 2.

Rambouillet-avtalen. Det ble gjentatt at det internasjonale nærvær skulle etableres i regi av FN ("under UN's auspices"), og Generalsekretæren skulle utnevne sin egen spesielle representant i Kosovo som skulle koordinere den felles innsatsen med de internasjonale sikkerhetsstyrkene, slik at man kunne skape trygghet for alle sivile som kom tilbake til Kosovo. Det ble forlangt ("demanded") at alle involverte parter skulle samarbeide med Det internasjonale tribunal for tidligere Jugoslavia. Likeledes ble det spesielt forlangt ("in particular demanded") at Jugoslavia umiddelbart skulle sette en stopper for overgrep og undertrykkelse i Kosovo, og trekke tilbake alle militære, politi og paramilitære styrker etter en tidsplan som skulle synkroniseres med den internasjonale sikkerhetsstyrken. Oppgavene til den internasjonale sikkerhetsstyrken ble spesifisert. Blant annet ble den pålagt å demilitarisere UCK og andre albanske grupper.

Som rammebetingelsene for KFOR ble det bestemt at det internasjonale nærvær skulle vare i ett år, og deretter fortsette dersom ikke FNs Sikkerhetsråd bestemte noe annet.

6.3 Sammensetning av KFOR og diskusjonen om kommandoforholdene

Kosovo ble delt i 5 operative sektorer, under ledelse av henholdsvis Frankrike, Italia, Tyskland, Storbritannia og USA. Det var også disse landene som skulle lede an under innmarsjen i Kosovo. Så snart FNs Sikkerhetsråd den 10 juni hadde godkjent resolusjon 1244, og NATO hadde sagt ja, skulle operasjonen iverksettes. General Jackson var forutsatt å etablere sitt hovedkvarter på flyplassen i Pristina.

På dette tidspunkt var ikke listen over de forskjellige styrkebidrag klar, og følgelig var den detaljerte fordelingen på hvilke styrker som skulle inngå i de 5 sektorer ikke bestemt. I prinsippet skulle ingen lands kontingenter ha ansvar for bare én befolkningsgruppe. Ansvarsområdene skulle gå på tvers av de etniske grenser.

Det var viktig å få med flere land utenom NATO. Her var russerne i en særstilling på grunn av den viktige rollen landet hadde spilt for å komme frem til en avtale, og det spesielle forholdet mellom Russland og NATO. Ingen ønsket noen serbisk masseflukt fra Kosovo. På bakgrunn av sitt tradisjonelle og vennskapelige forhold til serberne, antok man også at de gjenværende serbere ville bli beroliget ved et russisk nærvær, og at det også ble lettere for det serbiske parlamentet å akseptere avtalen.

Russerne hadde sagt ja til å delta, men det var på dette tidspunktet ingen klarhet i størrelsen på det russiske bidraget utover det de selv hadde antydnet, mellom 2 - 10 000 mann. Størrelsen på den russiske kontingenten var også et problemet for NATO. Et tall som antydnet opp til 10 000 hadde helt klart skapt problemer, siden ingen av de ledene sektor-ansvarlige land hadde tilnærmedesvis så store kontingenter. På grunn av den russiske boikotten om ikke å delta i NATO-fora, hadde det vært begrenset kontakt mellom NATOs representanter og russerne under planleggingen av innmarsjen og utarbeidelsen av selve deployeringsplanen for styrkene i Kosovo. NATO-vedtaket om at det ikke skulle være noen egen russisk sektor var vanskelig å akseptere for russerne.

Alle NATO-land så det som den eneste naturlige løsningen å ha en enhetlig kommando. Dette

fremgikk også av FN-resolusjonen.⁴¹ Russerne ville ha en noe annen ledelsesform, og hadde forsikret amerikanerne om at en avtale med de vestlige partnere, var en forutsetning for russisk deltagelse i Kosovo.⁴² På vestlig side jobbet man derfor for å finne en felles tilnærming mellom de to synspunkter.

President Jeltsin insisterte fortsatt på at russerne skulle ha sin egen sektor. Dessuten hadde de lansert visse ideer om samarbeide med *ikke-NATO land*. Finland var bl.a. nevnt i denne forbindelsen. Problemet var at finnene ikke ville ankomme før ut i august.

Da russerne til slutt innså at de ikke kunne få noen egen sektor på linje med de 5 ledende NATO-land, fremsatte de krav om å få en egen sektor innen en av de fem sektorer.

Som det fremgår, gjenstod det å klarlegge flere vesentlige forhold vedrørende den russiske deltagelsen da innmarsjen i Kosovo ble iverksatt.

6.4 KFORs innmarsj i Kosovo og russernes ”kupp” mot flyplassen i Pristina

Om morgenen 12 juni krysset britiske og franske soldater fra Makedonia grensen til Kosovo, etterfulgt av amerikanere, italienere og tyskere (fra Albania).⁴³ Ca 20 000 mann, fordelt på fem brigader, deltok i denne innledende fasen som med noen få unntak kun hadde styrker fra de sektor-ansvarlige land.

På det tidspunktet da NATO-styrkene krysset grensen til Kosovo, var til alles store overraskelse, allerede ca 200 russiske fallskjermssoldater ankommet til flyplassen i Pristina. De hadde kjørt hele veien med sine pansrede personellkjøretøyer og noen få lastebiler fra den russiske basen i Uglejevik i nordøst Bosnia.⁴⁴ S’en var malt over med K på kjøretøyene. De hadde hatt hastverk og reist uten tilstrekkelig med forsyninger, og det første de ba om etter at de møtte de britiske avdelingene som ankom flyplassen for bl.a. å opprette general Jacksons hovedkvarter, var logistikkstøtte. I tillegg til de ca to hundre som innledningsvis var ankommet til Pristina, ventet også ca 100 russiske SFOR-soldater i Serbia, klar til å rykke inn i Kosovo. Disse returnerte imidlertid senere til Bosnia.

Det var ingen tvil om at den russiske innmarsjen var populær hos serberne i Pristina. Hundrevis strømmet ut i gatene, russerne ble møtt med blomster, velkomstdrinker og skudd i lufta. For russerne var nok dette en hyggelig opplevelse. Det var lenge siden de hadde blitt mottatt som helter og befriere. På hjemmebane ble dette *trekket* godt mottatt som en moraloppstiver etter å ha blitt satt på sidelinjen under luftkrigen. Russlands ære var reddet. Denne russiske operasjonen tiltrakk seg mye oppmerksomhet fra media og politikere. Man var bl.a. redd for at russeres ”kupp” mot flyplassen i Pristina skulle få negative følger for det videre samarbeidet i KFOR. I nyhetsbulletinen, *Atlantic News* av 16 juni 1999, ble det brukt uttrykket ”fatal incident”. Denne delen av operasjonen var helt klart ikke koordinert med NATO, og det ble hevdet i nevnte bulletin at den satte NATO i en ”fait accompli” situasjon. Man må således anta at det var ulike

⁴¹ Resolusjon 1244, vedlegg 2, punkt 4: ”The international security presence with substantial North Atlantic Treaty Organization participation must be deployed under unified command and control and authorized to establish a safe environment for all people in Kosovo and to facilitate the safe return to their homes of all displaced persons and refugees”.

⁴² Igor Ivanov uttalelse til Madeleine Albright, ref *Moscow Times* 17 juni 1999.

⁴³ Operasjon ”Joint Guardian”

⁴⁴ I henhold til general Georgy Shpak, sjefen for luftlandetroppene, ble en gruppe fallskjermtropper med 16 pansrede personellkjøretøy og 20 biler fra brigaden i Bosnia forberedt for å rykke inn i Kosovo som forparti. Ref Johnson’s Russia List av 3 juli 1999.

oppfatninger om russernes handlemåte, noe som skapte forskjellige holdninger til det senere samarbeidet med russerne. Takket være i første rekke general Jacksons holdning fikk denne episoden ingen dramatiske konsekvenser, og hadde etter generalens utsagn heller ingen innvirkning på operasjonen.⁴⁵

Samtidig med styrkeoverføringene fra Bosnia hadde russere anmodet om å overfly Ungarn med 6 transportfly. Dette skulle finne sted den 12 juni, samme dag som russerne ankom Pristina. Som ved episoden et par måneder tidligere forsøkte russere seg med å oppgi feil last. I stedet for 10 mannskap på hvert fly så hadde flyene samlet 600 fullt utrustede soldater. Denne overflygningen ble også nektet, noe som russerne fant å måtte akseptere.⁴⁶

Viktor Gobarov hevder i sin artikkel om "Russian–NATO relations after the Kosovo Crises: Strategic Implications", at dette var den mest dramatiske episode under krisen.⁴⁷ Han mener at President Jeltsin helt sikkert var informert om planen, og hadde approbert den, men at han deretter holdt en lav profil i påvente av utfallet og overlot til de militære å bestemme tidspunktet for iverksettelsen. Mest sannsynlig ble ordren gitt av sjefen for den russiske generalstaben, general Anatoly Kvashnin. Da han så at operasjonen lyktes stod Jeltsin fram og tok ansvaret. Som et bevis for at han likte utfallet ble den russiske kontingentsjefen i Kosovo, Viktor Zavarzin, forfremmet til trestjerners general. Forvirringen hadde imidlertid vært stor på politisk side hos russerne, blant annet var den russiske utenriksminister Ivanov ikke kjent med operasjonen innledningsvis. Han uttalte til CNN at det hele var en feil og at styrken ville bli trukket tilbake.⁴⁸

Det har blitt fremsatt mange teorier om russeres motiver for "kuppet" mot flyplassen i Pristina. Episoden viste nok først og fremst at russerne følte seg satt på sidelinjen i konflikten, og hadde et behov for å vise at de fortsatt kunne opptre som en selvstendig aktør. Siden det fortsatt foregikk forhandlinger om detaljer vedrørende den russiske deltagelsen, kunne dette være et forsøk på å skaffe seg *gode kort* for å få til gunstige ordninger for de russiske styrkene. Med kontrollen over flyplassen kunne russerne også selv kontrollere sin egen overføring av styrker inn til Kosovo. Med aksjonen hadde russerne innkassert en liten seier som gjorde det lettere for de senere å akseptere en underordnet rolle i KFOR. Uten forsyninger hadde ikke styrken noen handlefrihet, og situasjonen viste tydelig russernes avhengighet av andre. Den russiske operasjonen forsinket imidlertid åpningen av flyplassen i ca 10 dager, og det første fly som landet var et russisk transportfly den 26 juni. Serberne ønsket på sin side et raskt russisk nærvær for å få beskyttelse mot UCK-geriljaen. De vestlige KFOR-styrkene ble sett på med dyp mistro, og beskyldt for å være albanernes beskyttere.

General Jackson uttalte i BBC den 20 desember 1999, at denne flyplass-episoden nok var betydelig overdrevet i media, men han ville ikke gå nærmere inn på hva som var sagt i private samtaler mellom han og SACEUR.⁴⁹ Ut fra den omtale som denne saken fikk i ettertid kan man

⁴⁵ General Jacksons artikkel i NATO-nytt høsten 1999.

⁴⁶ Ref Gábor Iklódy's artikkel i Security policy nr 5/2000.

⁴⁷ *The Journal of Slavic Military Studies*, utgitt i september 1999 i London

⁴⁸ Ref Johnson's *Russia List* av 13 juni 1999.

⁴⁹ General Jackson ble intervjuet av Tim Sebastian i programposten "Hard Talk" om denne episoden og om det eventuelt hadde vært noen uenighet mellom han selv og SACEUR, general Wesley Clark. Sistnevnte skulle angivelig gitt ordre til at russerne med alle midler skulle stoppes, og at de skulle vekk fra flyplassen, om nødvendig bombes, hvorpå generalen skulle ha svart at han ikke aktet å starte den tredje verdenskrig.

vel anta at SACEUR uttalte seg noe forhastet, og uten å ha hatt den nødvendige godkjenning fra de amerikanske politiske myndigheter. General Jackson hevdet i det omtalte BBC-programmet ”at det aldri forelå noen direkte ordre, kun en varslingsordre om at han skulle være forberedt på å overta flyplassen. Å angripe flyplassen ville ha vært utenfor oppdraget. Det var aldri noe dramatik i denne episoden den gang det skjedde, og førte heller ikke til noen problemer i ettertid”. Generalen understreket også i det samme intervjuet hvor viktig det var med enhetlig kommando, og at russerne var en del av styrken. Han hadde under hele operasjonen gode samarbeidsforhold med russerne, og hadde ikke noe i mot at russerne satt på flyplassen. Selv kunne han sette opp sitt hovedkvarter i Pristina. Flyplassen lå likevel langt fra byen og dessuten var det mange ueksploderte bomber i området.

Innledningsvis mottok det russiske *forpartiet* kun ordre fra Moskva. Senere fikk imidlertid den britiske utenriksminister Robin Cook forsikringer fra sin russiske motpart om at troppene på flyplassen ville bli integrert i KFOR-styrkene, og de ville respektere prinsippet om enhetlig kommando. Som en oppsummering etter at styrkene var kommet på plass i Kosovo, konkluderte SACEUR med følgende: ”Med unntak av episoden med de russiske fallskjermtroppene som hindret en fransk militær kolonne fra å komme inn på flyplassen i Pristina, gikk deployeringen veldig greit”.⁵⁰

6.5 Helsingforsavtalen

Selv med russerne på plass i Pristina, var det fortsatt ingen klarhet i spørsmålet om kommandoforholdene, og størrelsen på det russiske bidraget. NATO, og først og fremst amerikanerne, hadde ikke villet godta at ekstra russiske tropper ble deployert før alle detaljer vedrørende oppdrag og ansvarsområder var klarlagt, og at russerne hadde godtatt alle betingelser for deltagelse. Dette skapte for en tid en viss spenning først og fremst mellom russerne og amerikanerne.

Den amerikanske viseutenriksminister Strobe Talbott hadde reist til Moskva 10 juni⁵¹ for å diskutere detaljer med russerne om deres deltagelse i KFOR. Forhandlingene var vanskelige, og på møtet mellom de to lands forsvarsministre den 16 juni⁵² var det fortsatt mange uløste spørsmål.

Først på møtet i Helsingfors den 18 juni ble det prinsipiell enighet om størrelsen på det russiske bidraget, kommandoforholdene samt hvor de russiske styrkene skulle inngå. Denne såkalte Helsingforsavtalen, ble underskrevet av den amerikanske og russiske utenriksminister. Innledningsvis ble det i teksten vist til at den russiske deltagelsen i KFOR skulle være i samsvar med Sikkerhetsrådets resolusjon 1244. Avtalen ble ratifisert av NATOs faste råd den 21 juni. For russerne ble dette dokumentet viktig som referanse i de senere diskusjoner med NATO og innen KFOR. Størrelsen på det russiske bidraget ble også et økonomisk spørsmål. Da det ble fastsatt som prinsipp at alle land selv skulle være ansvarlig for sin egen logistikk-støtte, reduserte russerne styrkebidraget sitt til 3 600 mann. Russerne hadde måttet renonsere på kravet om egen sektor. Det ble enighet om at det russiske bidraget ikke skulle overstige 5 bataljoner med en totalstyrke på 2850 soldater som skulle fordeles på 3 sektorer. Dessuten skulle det være

⁵⁰ *Atlantic News*.

⁵¹ Samme dag som FNs Sikkerhetsråd vedtok resolusjonen som godkjente utplasseringen av bakkestyrker i Kosovo.

⁵² 4 dager etter at russerne hadde ankommet Pristina.

750 ekstra soldater på Pristina flyplass i den britiske sektoren. Den militære flyplassen i Pristina skulle være under felles russisk-NATO kontroll. NATO skulle være ansvarlig for luftkontroll, mens en russisk luftforsvarsavdeling skulle være ansvarlig for den tekniske driften⁵³. I tillegg skulle russerne få etablere en logistikk-base, inkludert et feltsykehus i den britiske sektoren i Kosovo Polje, som senere ble norsk ansvarsområde. Russerne og amerikanerne var blitt enige om at to bataljoner skulle inngå i den amerikanske sektoren, mens de foreslo ovenfor NATO at henholdsvis 2 og 1 bataljon skulle inngå i den tyske og franske sektoren.

Den endelige løsningen på kommandoforholdene ble at de russiske avdelingene skulle stå under kommando av general Viktor Zavarzin (sjefen for styrkene som innledningsvis kom til Pristina).⁵⁴ Generalen inngikk i KFORs hovedkvarter, og alle ordrer til de russiske styrker skulle gå gjennom han.⁵⁵ Et interessant poeng i denne avtalen er at sjef KFOR hadde myndighet til å beordre NATO-styrker til å utføre oppdrag som den russiske sjefen ikke ønsket at hans soldater skulle utføre.⁵⁶ Det skulle være russiske stedfortredene sjef/liaison offiser i alle sektorhovedkvarter.⁵⁷ Russerne hadde allerede et team i SHAPE for de russiske SFOR-styrkene i Bosnia, og dette teamet fikk også ansvaret for den russiske KFOR-styrken. I tillegg ble også russiske offiserer tilknyttet NATOs sørkommando (AFSOUTH).

For alle administrative forhold, forble de russiske styrkene under politisk og militær kontroll fra den russiske delegasjonen i NATO. På bakken hadde Sjef KFOR ingen direkte kommandomyndighet over de russiske avdelingene. På brigadenivå kan forholdet beskrives som *en spesiell type taktisk kontroll*. Man må bare konstatere at kommandoforholdene ble kompliserte og til dels uklare, noe som trolig var nødvendig for å få til et kompromiss som partene kunne godta.

Umiddelbart før overføringen av hovedstyrken fra Russland til Kosovo skulle starte viste det seg at det fortsatt eksisterte problemer. Russerne ønsket egne kommandolinjer vedrørende den politiske kontrollen med operasjonen. KFOR ønsket å overlate dette til Det nordatlantiske råd (NAC), mens russerne ville at dette skulle være NATO-Russlands permanente felles råd (PJC) sitt ansvar. Disse spørsmålene ble først endelig løst under et møte med en SHAPE delegasjon i Moskva 5 juli, ledet av SACEURs stabssjef, general Stockmann. Prinsippene i Helsingfors-erklæringen av 18 juni ble lagt til grunn.

Man hadde med dette kommet over krisen i forhold til NATO, som den russiske forsvarsminister uttalte etter møtet i Moskva. Dagen før hadde president Jeltsin sendt et telegram til president Clinton, hvor det ble uttrykt håp om nært samarbeide mellom de to land for å forhindre at en lignende krise som den man hadde opplevd i Kosovo skulle skje igjen. Med alle vanskeligheter ryddet av veien vedrørende den russiske deployeringen, ble møtet i PJC den 23 juli gjennomført i en god tone, hvor ambassadør Kisljak uttrykte at ”NATO nå var blitt vår partner igjen”. Samarbeidet med NATO skulle gjenopptas på alle områder.

⁵³ Detaljene fremgår i vedlegg 4 til Helsingforsavtalen. Det er her interessant å merke seg at ansvaret for flyplassen ble regulert som en NATO-Russland sak.

⁵⁴ Kommandolinjene fremgår av vedlegg 2 i Helsingforsavtalen.

⁵⁵ Uten at dette ble sagt direkte, må vi forutsette at han mottar ordrer og direktiver direkte fra Moskva. En slik *nasjonal linje* eksisterer sikkert også for alle andre kontingenter.

⁵⁶ Ref Helsingforsavtalen, vedlegg 2

⁵⁷ Liaison fra de russiske styrker til de forskjellige NATO-kommandoer og KFOR hovedkvarter er regulert i vedlegg 6 til Helsingforsavtalen.

6.6 Russisk deployering til Kosovo og tildeling av ansvarsområder

Russerne startet overføringen av hovedstyrken til Kosovo den 6 juli, en operasjon som i alt tok flere uker. Den ble gjennomført som en kombinert operasjon med innflyging direkte til Pristina med IL-76, samtidig med at 5 marinefartøyer brakte soldater og tyngre utstyr fra Taupse ved Svartehavet til Saloniki i Hellas.⁵⁸

General Jackson la fra første stund vekt på å ha et godt forhold til russerne. Han møtte selv opp da russerne ankom Pristina, og i sin velkomsthilsen fremhevet generalen den avgjørende rollen som Russland hadde spilt for å få slutt på konflikten, og uttrykte videre at ”de ville utgjøre et betydelig bidrag i KFORs bestrebelse for å etablere sikkerhet og stabilitet i området”. Samarbeidet med russerne var basert på Helsingforsavtalen av 18 juni, og det skulle være opp til general Jackson og den russiske øverstkommanderende sammen å tolke detaljene i avtalen som enda ikke var helt avklart. På ett punkt var det fortsatt uenighet, *i hvilken grad russerne skulle bli delaktig i avgjørelsesprosessen*. Bl.a. ønsket de rett til konsultasjoner før endelige beslutninger ble tatt.

Man må også anta at spørsmålet om hvilke ansvarsområder som skulle overlates til russene skapte en del diskusjoner. Som nevnt skulle ingen deltagerland i prinsippet ha ansvar for kun én folkegruppe. Dette betydde at de russiske avdelingers ansvarsområder også måtte strekke seg over de etniske grenser.

Russerne måtte forvente å bli utsatt for uvennlige aksjoner når de ankom de albanske områdene. Under etableringen kunne de imidlertid få en viss beskyttelse fra andre KFOR-avdelinger som allerede var etablert, noe som de i enkelte tilfeller også fikk behov for.

Det var også innlysende at man ikke ønsket russiske avdelinger i det serbisk-dominerte området i nord, opp mot den serbiske grensen. Denne delen hadde et stort økonomisk potensiale på grunn av mineralforekomster og gruvedrift. På serbisk side forelå det på dette tidspunkt forslag om en mulig etnisk deling av Kosovo mellom serbere og albanerne. Området nord for elven Ibar, med en nesten utelukkende serbisk befolkning, ble naturlig nok av serberne selv forutsatt å bli serbisk kontrollert. Russisk kontroll her kunne lett bli oppfattet, fra begge parter, som et ledd i å befestet en slik delingsplan. Det kunne også bli et problem for russerne selv, dersom russiske avdelinger skulle plasseres langs den serbiske grensen med de muligheter for beskyldning om upartiskhet det ville medføre, spesielt fra den albanske befolkningen.

Den russiske bataljonsgruppen, som inngikk i den franske sektoren i Mitrovica-regionen, ble tildelt ansvaret for store deler av Srbica kommune i Drenica-området. Selve byen Srbica, som hadde en befolkning hvor ca 99 % var albanere, ble kontrollert av franskmennene.

Srbica hadde vært et av de *hardeste UCK-områder i hele Kosovo*, med mange trefninger mellom UCK-geriljaen og de serbiske militære- og paramilitære styrkene. Lokale albanere antydte at over 1000 albanere av en befolkning på ca 80 000, var blitt drept av serberne umiddelbart før og under luftkrigen.

I det russiske ansvarsområdet fantes tre mindre serbiske landsbyer. Dessuten hadde russerne

⁵⁸ I henhold til *Balkan Update* nr 74 av juli 1999 ble ca 800 soldater overført sjøveien i tiden 8 til 17 juli.

som spesialoppgave å beskytte det serbiske klostret i Devic. Her bodde 9 nonner, og russerne etablerte seg permanent med en tropp innenfor klosterets murer. En alltid betjent MG-stilling vaktet klosterets port.⁵⁹ Bataljonen for øvrig var fordelt på fire posisjoner med sitt hovedkvarteret på en tidligere feltflyplass. En tropp bevoktet en feltbro som var etablert etter at den permanente brua var ødelagt av NATO-fly under luftkrigen.

Russerne hadde et samarbeids- og koordineringsteam i sin bataljonsstab som bestod av en oberstløytnant og en løytnant. Disse var ansvarlig for kontakten til andre militære avdelinger og sivile organisasjoner som opererte i området. Det var en russisk offiser i det franske hovedkvarteret som snakket flytende fransk, noe som viste at de var vel forberedt. Han var, i h t til uttalelser fra den franske liaison-offiseren, veldig opptatt av den russiske bataljonens gode navn og rykte. Soldater som begikk regelbrudd, eller viste dårlig oppførsel, ble umiddelbart sendt hjem. Han la ikke skjul på at alkoholforbruket kunne være et problem i den russiske avdelingen, og at dette hadde ført til en del uheldige episoder.

I den amerikanske sektoren fikk russerne et ansvarsområde rundt byen Kamenica. Fra sommeren 2000 og utover skulle dette bli et av de mest problematiske områdene, noe som skyldtes at albanske geriljaavdelinger brukte dette som gjennomgangsområde inn i den serbiske sikkerhetssonen i forbindelse med konflikten i Presevo-området.⁶⁰ I den tyske sektoren ble russerne tildelt området rundt byen Malisevo hvor begge folkegrupper, albanere og serbere var representert. De russiske styrkene var således spredt over flere områder, og møtte vidt forskjellige utfordringer.

7 SITUASJONEN I KOSOVO OG KFOR-STYRKENES OPPGAVER

Det internasjonale samfunn stod ovenfor en formidabel oppgave i Kosovo. KFOR rykket inn i forkant av de sivile internasjonale organisasjonene, og FN-resolusjon 1244 ga de militære fullt ansvar for Kosovo inntil FNs sivile myndigheter ankom. KFOR måtte ta fatt i oppgavene med å ta i mot de ca 900 000 flyktninger som strømmet tilbake fra Albania og Makedonia, delvis uorganisert, og langt tidligere enn det FNs Høykommissær for flyktninger (UNHCR) hadde lagt opp til. Dette innebar først at store områder måtte ryddes for miner med prioritet til skoler, sykehus og andre offentlige institusjoner. Broer og veier som var ødelagt under krigen måtte repareres. Soldatene fikk også som oppgave å sette i stand ambulanser og brannbiler, organisere

⁵⁹ Klosteret ble angrepet av albanere før franske KFOR-styrker fikk kontroll over området i juni. Nonnene var blitt trakassert og flere helgenbilder var malt over med UCK.

⁶⁰ Presevo-området, hvor det nå bor ca 70 000 albanere, ligger sør i Serbia på grensen mot Makedonia. I enkelte sammenhenger er dette omtalt som et *gammelt albansk* område. Mange albanere flyktet under krigen herfra over grensen til Makedonia med sine familier for å slippe å bli innkalt til militærtjeneste ved serbiske enheter. Etter krigen var det for disse, som hadde krysset den serbisk-makedonske grensen på en ulovlig måte, umulig å få komme tilbake uten å bli satt i fengsel. Etter at krigshandlingene i Kosovo opphørte forekom det også enkelte overgrep mot den albanske befolkningen fra serbiske politiavdelinger som kom over fra Kosovo. Både under og etter krigen var den albanske befolkningen pålagt restriksjoner, blant annet med kontrollert bevegelsesfrihet. Dette skapte stor bitterhet i den albanske befolkningen, og har nok vært noe av årsaken til de senere konflikter i området. Den albanske geriljaen ble kalt "Liberation Army of Presevo, Bujanovac, and Medvedja (UCPBM), navnet på de viktigste byene i området. UCPBM har blitt beskyldt for å ha gode forbindelser med den tidligere UCK-geriljaen.

søppeltømming og gjenoppbygge andre livsviktige samfunnsfunksjoner. Alt dette var oppgaver som man vanligvis ikke forbinder med ordinær soldattjeneste.⁶¹

Serbisk militære og politi, de som var knyttet til rettsvesenet og de styrende myndigheter på lokalt og regionalt nivå, hadde forlatt området. Det var en umiddelbar fare for at det skulle oppstå et sikkerhetsvakuum med påfølgende lovløshet før KFOR-styrkene fikk den nødvendige kontrollen. For at alle borgeres rettigheter kunne sikres, og lov og orden etableres, innebar dette at KFOR måtte opptre som en politistyrke, arrestere og fengsle kriminelle, utføre grensekontroller, sørge for sikkerhet til skoler, offentlige bygninger, kulturminnesmerker og kirker. KFOR skulle skape sikkerhet for alle, etter en periode hvor først og fremst serberne og deres håndlangere hadde begått grusomme overgrep mot den albanske befolkningen, og hvor hatet mellom folkegruppene var intenst. Dette måtte nødvendigvis være en svært vanskelig oppgave, og alle ressurser måtte taes i bruk for å forhindre ny etnisk motivert vold. Man fryktet med rette at albanerne ville hevne seg på de gjenværende serbere og minoritetsgrupper som sigøynerne. Albanerne hevdet at sigøynerne hadde deltatt på serbisk side i overgrepene. Det var riktignok også sigøynerne som hadde deltatt på UCKs side, men befolkningsgruppen som helhet ble av albanerne stemplet som ”serbiske medløpere”.

Det internasjonale samfunn hadde som målsetting, på sikt, å bygge opp et multietnisk Kosovo. De ønsket ikke noen serbisk eksodus. Russernes tilstedeværelse var viktig for å kunne motvirke en utvikling hvor flere og flere serbere forlot provinsen. Det viste seg snart at det var vanskelig å forhindre albanske angrep, og russerne protesterte mot den manglende beskyttelse av serberne. Utenriksminister Igor Ivanov tok opp situasjonen i Sikkerhetsrådet hvor han anklaget *Vest-maktene* for å ignorere folkemord på serberne, og sa at ”hverken London eller Washington har fordømt disse terroristaksjonene som har tvunget tusenvis av serbere til å forlate provinsen”.⁶²

For serberne var situasjonen nå totalt endret. Tidligere hadde de kunnet kontrollere alle viktige posisjoner. Nå var de blitt en minoritet i en albansk dominert provins. Med de mange spor etter gammel serbisk kultur og minnene om slaget ved Kosovo Polje i 1389 var det viktig for Beograd at serberne ble i Kosovo. For de mange serbere var imidlertid Kosovo ikke særlig attraktivt lenger. I denne nye situasjonen, og med bakgrunn i spesielle hendinger under krigen, skal man ikke se bort fra at mange serbere frivillig reiste fra området.⁶³

Kosovo var fullt av våpen. UCK, som opptrådte bevæpnet og svært synlig, måtte avvæpnes. Det var viktig å få kontroll med all våpenhandel og ulovlig besittelse av våpen, og i nesten alle KFOR-rapporter fremgår det beslag av våpen og ammunisjon. Etter hvert fikk man til en avtale med UCK, underskrevet av deres sjef Hashmin Thaci, som forutsatte at UCK skulle opphøre å eksistere som militær organisasjon fra 20 september 1999.⁶⁴

⁶¹ I et intervju med *Jane's Defence Weekly* 13 oktober 1999 beskrev general Jackson situasjonen som ”fullstendig mangel på politisk og administrativ struktur, et vakuum. KFOR var de eneste som var tilstede, og vi ble umiddelbart involvert, ikke bare i det sikkerhetsmessige, men det ble like viktig å konsentrere seg om offentlige oppgaver, som vann- og elektrisitetsforsyning, drift av sykehus m.m. Vi var i en situasjon hvor vi var ansvarlig for en rekke administrative funksjoner”.

⁶² *AFP*, 1 desember 1999.

⁶³ Det vises til de mange rapporter om serbiske siviles overgrep ovenfor albanske naboer, blant annet i reportasjeprogrammet sendt i NRK 29 januar 2001.

⁶⁴ Avtalen for ”undertaking of Demilitarisation and Transformation”.

For å finne meningsfulle og fredelige oppgaver for de demobiliserte UCK-soldatene, ble det opprettet et Kosovo Protection Corps (KPC), som i utgangspunktet skulle være multietnisk sammensatt, noe som det viste seg vanskelig å få til.⁶⁵

KPC skulle ikke ha noen oppgaver vedrørende provinsens forsvar, ei heller innen lov og orden eller intern sikkerhet. På sikt skulle organisasjonen etableres som et sivilforsvar etter vestlig mønster. Inntil så kunne skje var det vanskelig for det internasjonale samfunn å finne noen engasjerende oppgaver for KPC medlemmene. Det ble derfor mye en organisasjon i beredskap.

Opprettelsen av KPC har ikke betydd at UCK som organisasjon helt har forsvunnet. Man finner fortsatt våpenlager som ikke ble levert inn i henhold til avtalen med KFOR. Deler av UCK lever videre som politisk parti, under navnet: "Party of Democratic Progress of Kosovo (PPDK)".

Avvæpningen av UCK var et av russernes ankepunkter. De syntes at den gikk altfor sakte, og anklaget KFOR for passivitet. Dessuten så både russere og serbere på omformingen av UCK med stor mistenksomhet. UCK, og dens etterfølger KPC, ble sett på som et viktig element for oppbyggingen av en potensiell albansk hær i et løstrevet Kosovo. All deres aktivitet ble satt i sammenheng med albanske bestrebelser for å oppnå selvstendighet.

For det internasjonale samfunn var det viktig å få Kosovos egen befolkning engasjert i regionale og lokale styringsorganer. I første omgang som en dublering av de allerede utpekte FN-representanter. Den 15 desember 1999 ble det inngått en avtale mellom FN og lederne for Kosovos viktigste politiske partier om maktdeling inntil valg kunne bli gjennomført.⁶⁶ Albanerne har store forventninger til å få komme i den posisjon som de selv mener de fortjente siden de representerer 90 % av befolkningen i provinsen. Det kan klart spores en albansk utålmodighet med utviklingen, og man kan nok forvente at holdningen blant albanerne etter hver kan bli mer aggressiv, og deres frustrasjon med utviklingen lett kan spille over på mer anti-KFOR holdninger. Man har sett en slik utvikling, bl.a. i Mitrovica, hvor albanerne har fått et noe anstrengt forhold til franskmennene.

Mitrovica har vært et spesielt vanskelig problemområde som hele tiden har stått i fokus. Her har KFOR, av sikkerhetsmessige grunner, så langt ikke greid å la albanerne få komme tilbake til sine leiligheter på nordsiden av elven Ibar som deler byen i to.⁶⁷ Den albanske misnøyen har i første rekke ført til aggresjon mot franskmennene som sektoransvarlige. Borgermesteren i den sørlige delen av Mitrovica, Faruk Spahiu, har fordømt de franske KFOR-styrkenes sendrektighet i måten å løse problemene på, og anklaget franskmennene for å ha spesielle kontakter med

⁶⁵ KPC skulle bestå av 5000 mann, herav 3000 i aktiv tjeneste. 10 % av disse var forutsatt å komme fra minoritetsgrupper. I et møte i Mitrovica i februar 2000 ble det fra KPC gitt en orientering om organisasjonen. På spørsmål om organisasjonen var ment å være multietnisk, ble det av den ansvarlige for Mitrovica avdelingen bekreftet at dette var riktig, men som han føyde til: "dersom noen har brent mitt hus eller drept min familie kan jeg umulig samarbeide med en slik person i fremtiden". Denne albanske holdningen vil nok i lang tid fremover gjøre det svært vanskelig for andre grupper å komme inn i organisasjonen. Det er vel også et spørsmål om en serber, av hensyn til sine egne, vil kunne være med i en slik albansk dominert organisasjon.

⁶⁶ Det ble etablert et foreløpig administrativt råd som skulle bestå av 8 medlemmer, herav 3 albanere og en serber. Serbernes representant møtte ikke før 2 april 2000 (ref *Aftenposten* av 12 april) og da for en prøveperiode på 3 måneder. De trakk seg igjen senere på sommeren samme året på grunn av de mange overgrep mot serbere og serbisk eiendom. UN Mission in Kosovo (UNMIK) skulle ha 4 plasser i rådet.

⁶⁷ Antallet kan anslås til ca 6 – 8000 mennesker.

serberne.⁶⁸ Serberne på sin side har ønsket å holde stillingen ved elven Ibar, og har reagert med vold mot både KFOR og internasjonale hjelpeorganisasjoner på grunn av det de oppfatter som innrømmelser ovenfor albanerne. Motsetningene i Mitrovica og de senere problemene i Presevo-regionen, som også har berørt nordområdene i Makedonia, har nok i vesentlig grad bidratt til økende friksjoner mellom befolkningen og KFOR.

Fengslede albanerne i Serbia er også et sårt punkt. Under krigen ble ca 2000 albanere overført til serbiske fengsler, for etter albanernes mening, å bli brukt som politiske gisler.⁶⁹ Hatet mot serberne i denne saken har også rammet russerne som medskyldige.

7.1 Hvordan var de russiske styrker forberedt på oppgavene?

Selv om russerne hadde vært engasjert i fredsopprettende operasjoner på Balkan siden 1993, og dessuten deltatt i PfP-øvelser hvor blant annet samarbeid med sivile organisasjoner inngikk som viktige øvingsmomenter, hadde de russiske militære aldri blitt trent til å delta i slike *sivil-betonte* oppgaver. De hadde ingen doktriner og heller ikke noe eget konsept eller reglement for slik opptreden. Selv høyt oppe i kommandosystemet var det ingen som hadde noen klar holdning til betydningen av internasjonal fredsbevaring og konfliktløsning.⁷⁰

Russerne var fallskjermssoldater, og ca 30 % hadde erfaring fra luftlande-operasjoner. De var utstyrsmessig godt forberedt, og hver bataljon hadde artilleri- og bombekasterstøtte, og dessuten tilgang til sine egne stridshelikoptre.⁷¹ Avdelingene hadde stor mobilitet i og med at de var oppsatt med både hjul- og beltegående pansrede personellkjøretøyer. De følte selv at deres fallskjermssoldater i alle sektorer var klar for å møte en hver utfordring.

For russerne var dette først og fremst en militær operasjon. Utover bidraget med feltsykehuset i Kosovo Polje, hadde russerne, i forhold til vestlige kontingenter, meget begrensede ressurser til å støtte de sivile innen eget ansvarsområde.⁷² I den utstrekning som de engasjerte seg i slik virksomhet, var den kun for serberne. Dette var nok også en konsekvens av at albanerne fra første stund viste russerne en kald skulder.

NATO-konseptet med CIMIC (sivilt-militært samarbeid) var relativt ukjent, og de hadde heller ingen erfaring, i motsetning til vestlige land, med å samarbeide med de såkalte "Non Governmental Organizations" (NGOer). Stort sett kom alle NGOer, som var involvert i stabiliseringsprogrammet i Kosovo, enten fra Vest-Europa eller USA.

Norsk Flyktningeråd, som i tiden fra juli 1999 til februar 2000 hadde ansvar for fordeling av mat og andre nødvendighetsartikler i den franske nordsektoren, inviterte den russiske bataljonsledelsen til et orienterende møte om sine oppgaver, og hvordan distribusjonssystemet ville bli gjennomført innen det russiske ansvarsområdet. Russene presiserte at de ønsket en

⁶⁸ *Decani News* av 7 feb 2001.

⁶⁹ Etter at den siste gruppen på 143 albanere ble løslatt i april 2001, sitter det fortsatt 282 albanere i serbiske fengsler (Kilde: Det internasjonale Røde kors). Ref *KFOR News Report* 26 april 2001.

⁷⁰ Michael M. Yermolaev, i artikkelen "Russias International Peacekeeping and Conflict Management in the Post-Sovjet Environment".

⁷¹ Ref Viktor Gobarev.

⁷² Sykehuset behandlet bare serbere. Det var også umulig å behandle de to etniske grupper på samme sted. I Mitrovica, for eksempel, hadde kun serbere adgang til sykehuset på nordsiden av Ibar. KFOR opprettet derfor et sykehus på sydsiden av elven for albanere, som for øvrig ble drevet av den marokkanske kontingenten.

detaljert kontroll over all virksomhet i eget område, herunder også med alt som ble brakt inn av forsyninger fra de sivile organisasjonene. I praksis viste det seg imidlertid at russerne ikke la noen som helst vanskeligheter i veien for Flyktningerådet eller andre sivile organisasjoners arbeid.

I alle de russiske ansvarsområder bestod flertallet av albanske muslimer. De russiske militæres generelle anti-muslimske holdninger på grunn av erfaringene fra Tsjetsjenia-konflikten var vel kjent. Med sin *militære tilnærming* og passive holdning til samarbeid på den sivile sektoren, var nok russerne kulturelt og planmessig generelt dårlig forberedt på mange av de utfordringer som de møtte under tjenesten i Kosovo.

7.2 Forholdet til sivilbefolkningen

Russerne fikk en svært vanskelig start da de ankom til de albanske områdene. De forsøkte innledningsvis å innta en åpen og positiv holdning for å få kontakt, men de ble stort sett møtt med fiendtlighet. Spesielt var alle provokasjonene fra UCK-medlemmene et problem.

Albanerne beskyldte russerne for anti-muslimske holdninger, med referanse til den behandlingen de gav muslimer i eget land. Russerne ble sett på som serbernes venner, og albanerne hevdet bestemt at russiske soldater flere steder hadde deltatt i fremste linje i de serbiske terroristavdelinger under overgrepene mot den albanske befolkningen.

Albanske ledere, spesielt i Drenica-regionen, oppfordret til boikott av russerne. Her hadde man vært skeptiske også til det russiske engasjement i KVM før krigen.⁷³ Blant albanerne gikk det mange historier om russiske soldaters opptreden.⁷⁴

Srbica hadde alltid vært UCKs kjerneområde. Thaci, som etter krigen fremstod som deres militære leder, kom herfra. Det var i denne regionen han alltid har hatt flest tilhengere, og hvorfra han hentet de fleste av sine rådgivere. Serberne hadde gått hardt til verks mot befolkninger her under krigen. Russiske leiesoldater hadde deltatt, og det ble sagt av sivilbefolkningen at ”nå var russerne kommet tilbake hit igjen”.⁷⁵ Antirussiske holdningene kom til uttrykk ved demonstrasjoner flere steder i juli/august 1999. Den 7 juli protesterte ca 5000 albanere i Urosevac (sør for Pristina og utenfor det russiske ansvarsområdet) mot russisk deltagelse i KFOR.⁷⁶

Det anstrengte forholdet mellom russerne og den albanske sivilbefolkningen førte desverre også til flere hendinger av mer alvorlig art. Den 29 desember 1999, i Srbica, kjørte en russisk BMP på en landmine på vei inn i sitt hovedkvarter på flyplassen. Minen var plassert der av albanerne. Kjøretøyet ble totalt ødelagt, men til alt hell fikk soldatene bare mindre skader.⁷⁷

Da et russisk sjekkpunkt ble angrepet 26 november 1999, måtte franske styrker gripe inn for å

⁷³ I Srbica regionen, på slutten under KVM perioden, ble russiske ”verifiers” beskyldt for å ha gitt opplysninger til serberne om UCK-posisjoner, som førte til serbisk bombardement av UCK-stillinger med påfølgende tap av menneskeliv. På bakgrunn av denne hendelsen kunne ikke russere lenger sendes til UCK-områder.

⁷⁴ Dette gikk på stjeling og at fulle russiske soldater beveget seg omkring i de albanske landsbyene. I ett tilfelle ble en full russisk soldat av landsbyens innbygger fraktet inn og lagt på trappa til den franske politistasjonen i Srbica.

⁷⁵ I Srbica ble dette konkretisert ved en av de som arbeidet for OSSE i KVM perioden. Han hevdet å ha gjenkjent det russiske språket fra sin tid i KVM, og anslo, på mitt spørsmål om antall russere i dette området under krigen, til å ha vært ca 80. De hadde hatt leir på samme sted som russerne nå hadde sitt hovedkvarter. Det ble også hevdet at UCK hadde funnet døde russere som kunne identifiseres ved hjelp av papirer som disse bar på seg.

⁷⁶ UNHCR *Balkans Update* av 8 juli 99.

⁷⁷ UNMIK *News* 4 januar 2000.

støtte russerne. Franske team måtte ofte være tilstede i den russiske bataljonens område for å assistere russerne i forsøk på å forbedre forholdene til den albanske lokalbefolkningen.⁷⁸ En russisk soldat ble også skutt og drept inne i Srbica våren 2000.

Innledningsvis holdt de russiske avdelinger i Srbica-området seg stort sett til forlegningene av sikkerhetsmessige grunner. Fra tid til annen etablerte de enkelte tilfeldige sjekkpunkter og foretok noen sporadiske trafikkkontroller.⁷⁹ Det var stort sett umulig for russerne å foreta sine innkjøp lokalt i de albanske områdene.⁸⁰ Man kunne derfor ofte observere BMP/lastebilpatruljer gjennom Mitrovica på velferd/handleturer til de serbiske områdene i nord.⁸¹

I den tyske sektoren ble den russisk bataljonen deployert til området Malisevo. Allerede i begynnelsen av juli var det albanske protester mot at russerne skulle overta etter nederlenderne i dette området.⁸² Under selve innmarsjen i august 1999 ble russerne møtt med blokkerte veier i byen Orahovac.⁸³ Albanerne hevdet at russiske leiesoldater også her hadde deltatt på serbisk side under massakrene mot albanske sivile under krigen, at "russerne ikke kunne komme inn i vår by fordi de er kriminelle".⁸⁴ Dessuten kom de kun for å beskytte serbere som hadde begått krigsforbrytelser.⁸⁵ Den russiske sjefen, oberst Georgy Shpak, forsøkte å forklare lokalbefolkningen at russerne hadde fått oppgaven med å overta kontrollen over byen etter nederlenderne. I en samtale med Russlands Itar-Tass uttalte obersten at "vi skal metodisk og rolig innta posisjonene våre".⁸⁶ Problemene ble etter hvert løst i diskusjoner mellom KFOR, lokale serbiske og albanske representanter og russerne. Organisasjonen International Crises Group, hevdet i sin rapport om Kosovo av 10 desember 1999 at russerne måtte forhandle med og ha tillatelse fra den albanske befolkningen, når de skulle ha adgang til selve byen Orahovac.

Russerne opplevde de samme problemene med blokade i byen Rahovac. Også her viste befolkningen til grusomheter begått av russiske leiesoldater under krigen. Generalmajor Valerii Yevtukovich fortalte til journalister i Pristina 16 september 1999, at "russerne ikke ville bruke makt, men fortsette å snakke med befolkningen inntil de fant en løsning". Generalen understreket at de vil deployere til Rahovac i henhold til Helsingforsavtalen av 18 juni, og han forsikret alle om at de russiske styrkene skulle opptre nøytralt. Han understreket også at Den russiske føderasjonen ikke kunne være ansvarlig for hva russiske leiesoldater eventuelt hadde gjort, og at det i såfall ikke måtte settes i sammenheng med dette fredsoppdraget.⁸⁷

I byen Kamenica i den amerikanske sektoren ble russiske soldater i begynnelsen av august 1999 omringet av kosovo-albanere med stokker og stein, og de kom seg ikke ut av situasjonen før

⁷⁸ Ref UNMIK sikkerhetsbrief 29 november 1999.

⁷⁹ Under samtaler med OSSE-kontoret i Srbica i januar 2000 anså de russerne for å opptre svært passivt.

⁸⁰ Det ble dog påstått at russerne byttet diesel mot sigaretter, så en viss kontakt var det nok i tilfeller der dette var til felles nytte. På Balkan er folk, når det angår handel, relativt pragmatiske.

⁸¹ Russerne fraktet høy og ved fra Zubin Potok og andre serbiske områder i nord. Veden skulle de etter eget utsagn bruke selv.

⁸² *Balkans Update* nr 73/1999.

⁸³ Byen Orahovac har en sammensatt befolkning med ca 25 000 albanere og 3000 serbere.

⁸⁴ *The St. Petersburg Times* 24 august 1999.

⁸⁵ Under avhør av de albanske flyktninger som kom over grensen til Makedonia var det svært mange fra forskjellige steder som refererte til russiske leiesoldater som deltok på serbisk side.

⁸⁶ De ble også møtt med plakater "Ja til NATO, nei til russerne, og "Russerne myrdet våre barn". *The St. Petersburg Times* 24 august 1999.

⁸⁷ Ref *Kosovo Report* av 17 september 1999, *Radio Free Europe*.

amerikanske soldater kom dem til unnsetning.⁸⁸ Ved et annet tilfelle marsjerte hundrevis av etniske albanere med albanske og amerikanske flagg gjennom gatene og forlangte at russiske soldater skulle forlate området. Nesten hver natt ble de skutt på, noe som resulterte i at et antall soldater ble såret.

Russerne ble beskyldt for å beskytte paramilitære i serbiske landsbyer. Fra KFOR og amerikansk hold ble dette bestemt avvist med at informasjonen var ”plantet”. ”Russerne har opptrådt profesjonelt og behandlet både serbere og albanere likt”.⁸⁹

To russiske soldater ble såret da kjøretøyet deres traff en mine nær byen Kamenica 29 desember 1999.⁹⁰ I Gnjilane ble en russisk soldat skutt og alvorlig såret da han eskorterte serbiske skolebarn tilbake til landsbyen Berivojse.⁹¹ I mai 2000 ble det kastet 4 granater mot en russisk militærbase, og to soldater ble såret. Dette var en hevnaksjon på grunn av at en tidligere albansk geriljaleder, Agim Ceku, ble stoppet på en russisk sjekkpost i Kijevo, vest for Pristina.⁹²

Nær byen Gornje Karacevo var en felles russisk/amerikansk patrulje i ferd med å sprengte en vei, da de ble beskyttet fra serbisk side i sikkerhetssonen. Patruljen besvarte ilden og det skal være første gang etter den annen verdenskrig at russiske og amerikanske soldater har vært i en stridssituasjon sammen.⁹³

Den lokale serbiske befolkningen hadde hatt store forhåpninger til russerne, men etter at de arresterte en serber ønsket verken serberne eller albanerne å ha noe med russerne å gjøre. Det er også vist til andre tilfeller hvor russerne heller ikke gikk av veien for å gå hard ut mot serbere.⁹⁴ Serberne klaget også på at russerne ikke var tøffe nok mot albanerne.⁹⁵ I byen Kamenica, ønsket i en periode verken serbere eller albanerne russisk tilstedeværelse, og russerne kom ofte under kryssild mellom de to folkegruppene. Russiske tropper, stasjonert på Pristina flyplass, ble i en periode skutt på hver natt i h t major Konstantin Konovalenko: ”Situasjonen er veldig uheldig for troppene våre”.⁹⁶

Som det fremgår av alle disse nevnte episodene hadde russerne innledningsvis en svært vanskelig oppgave. Man kan forstå at truslen om albanske aksjoner førte til at de ønsket å holde en lav profil for å kunne ivareta egen sikkerhet og ikke å provosere den albanske lokalbefolkningen. Derved ble de, kanskje noe urettmessig, beskyldt for passivitet i utførelsen av sine kontrolloppgaver. I de serbiske områdene hadde russerne generelt et nært og godt forhold til sivilbefolkningen, og de likte å opptre synlig og sammen med de sivile.

⁸⁸ Russernes har sitt HQ i Kamenica i denne sektoren.

⁸⁹ KDN med referanse til *Daily Telegraph* 13 august 1999.

⁹⁰ *UNMIK News* nr 22, 4 januar 2000

⁹¹ Ref *UNMIK News* av 7 februar 2000.

⁹² *International Herald Tribune* 25 mai 2000.

⁹³ *CNN*, 18 desember 2000.

⁹⁴ Ved ett tilfelle skjøt russerne og såret 3 serbere. ICG 2 november 1999.

⁹⁵ *Aftenposten* 12 august 1999.

⁹⁶ *Washington Post*, 14 august 1999

7.3 Samarbeidet i KFOR og russernes syn på sin egen innsats

Etter at alle sider vedrørende den russiske deployeringen og kommandoforholdene til NATO var avklart, synes det å ha vært få problemer i det praktiske samarbeidet på bakken. I kontroversielle saker, der man fra serbisk side har kommet med kritikk mot det internasjonale samfunn, har russerne som oftest støttet serberne med politiske uttalelser. Innen politiske kretser i Russland har man, av hensyn til den hjemlige opinionen, vært påpasselig med fra tid til annen å gi uttrykk for en negative holdning til NATO, mens man samtidig har ønsket å beholde og utvikle gode forhold til sine vestlige partnere.

I rapporten til OSSEs "Media Monitoring av 17 desember 99" kritiserer general Leonid Ivashov, sjefen for Forsvarsministeriets avdeling for internasjonale militære operasjoner, Vesten og NATO for uvillighet til ikke å implementere resolusjon 1244: "Dersom man nå forsøker å sikre uavhengighet for Kosovo - Metohija, og en slik prosess ikke lar seg stoppe, vil russerne revurdere sin deltagelse i KFOR. Russland ville ikke være med på å undergrave FNs autoritet". Han kritiserte også KFOR for at de ikke hadde vært i stand til å hindre at serbere har blitt terrorisert, og tvunget ut av Kosovo. En av de mest alvorlige unnlattelse var at man ikke hadde fulgt opp resolusjon 1244 om at jugoslavisk personell skulle komme tilbake for å ivareta spesielle oppgaver, slik som bl. a. grensekontroll mot Albania, hvor det på grunn av manglende kontroll kom våpen og ammunisjon inn til Kosovo.⁹⁷ All uthaling fra NATOs side i disse saker var uakseptabelt.

Artikler i *Russkaya Gazete* viste til at NATOs strateger og politikere måtte holdes ansvarlige for den manglende respekt for resolusjon 1244. "For å oppnå sine egne strategiske mål lar de albanere gjøre som de vil og de dreper serbere fordi de er serbere".⁹⁸ Russerne var også kritiske til både FN og EU fordi de gjennomførte valgene til tross for serbisk boikott. Med dette beveget man seg bort fra kommunale spørsmål til spørsmålet om uavhengighet for provinsen.⁹⁹

I *Serbia Info* av 1 juli 2000 er Patriarken av Moskva, Alexei II, sitert fra et TV program med referanse til dagen 28 juni, serbernes store dag til minne om slaget ved Kosovosletten: "I tillegg til den etniske rensingen av serbere, har dette gått utover serbisk kultur og sivilisasjon i provinsen". Han støttet det serbiske folk og deres kamp for å bevare frihet, verdighet og uavhengighet, og viste til alle de ortodokse kirker og klostre som "var ødelagt som en følge av barbariske handlinger utført av albanske separatister".

Russerne foreslo også justeringer av den militær-tekniske avtalen. Utenriksminister Ivanov uttalt bl. a. "at det nå er nødvendig å starte nye samtaler om det internasjonale nærværet i Kosovo - Metohija fordi den militær-tekniske avtalen med NATO ikke er i samsvar med den måten problemene nå bør løses på".¹⁰⁰ Russerne ønsket nok med dette utspillet å markere at avtalen ble underskrevet under omstendigheter hvor russerne ikke var tilstede og kunne øve innflytelse.

Fra vestlig side synes det offisielt bare å ha vært positive uttalelser om den russiske deltagelsen. Den amerikanske sektorsjefen, brigadegeneral, John Craddock uttalte til KDN 1 august 1999 at

⁹⁷ Ref teksten i FN resolusjon 1244.

⁹⁸ *Kosovo Flash News* av 1 juli, 2000.

⁹⁹ *Reuters* 1 Nov, 2000.

¹⁰⁰ *Serbia info news* 18 januar 2001.

russerne utførte sine oppgaver med økende effektivitet, fjernet ulovlige kontrollpunkter, og arresterte personell der det var nødvendig. General Jackson sa i et intervju med *Jane's Defence Weekly* 13 oktober 1999 at "vi i KFOR har vært i stand til å bygge opp igjen, på en praktisk og profesjonell soldatmåte, et ekstremt godt forhold til russerne som jeg er sikker på vil spille en viktig rolle i å reetablere gode relasjoner mellom NATO og Russland". Han sa videre i samme intervjuet at "mine brigadesjefer har bare godt å si om de russiske avdelingene".

Sjef KFOR IV, general Carlo Cabiosu uttalte at "man satte stor pris på de russiske soldatene. De har erfaring fra slike operasjoner tidligere, og er høyt respektert for sin profesjonalitet. Vi har fått mye erfaring fra samarbeidet mellom russerne og de andre KFOR-soldatene, og det blir bare bedre og bedre. Selv om kommandolinjene synes noe kompliserte, så har denne strukturen virket bra". Han trodde også at samarbeidet i Kosovo kunne innvirke positivt på fredsarbeid i et videre globalt perspektiv, og at dette ville kunne skape gode kontakter for det fremtidige samarbeid mellom Russland og NATO.¹⁰¹ Lord Robertson, NATOs Generalsekretær, viste på møtet i NATO-Russlands permanente felles råd den 15. desember 1999 i Brussel, til det gode samarbeidet på bakken i Kosovo. På møtet ble det notert med tilfredsstillelse *den grad av felles forståelse* som man nå hadde oppnådd gjennom det gode samarbeidet i operasjonsteatret. Etter episoden med de russiske fallskjermtroppene som erobret Pristina, og som innledningsvis kun tok ordrer fra Moskva, har det offisielt vært referert til få tilfeller med samarbeidsproblemer mellom russerne og resten av KFOR.¹⁰²

I en russisk media-uttalelse ble det sagt at soldater og sersjanter arbeidet godt sammen, men at det var store uoverensstemmelser mellom deres sjefer.¹⁰³ Dette kan nok ha sin forklaring i de uklare og noe spesielle kommandoforholdene til de russiske avdelingene, som i enkelte tilfeller kunne gjøre samarbeidet med russerne vanskelig. Det synes å være en bevisst amerikansk politikk å fremheve det gode og nære samarbeidet med russerne. At general Wesley Clark (SACEUR) selv presenterte amerikanske dekorasjoner til fem russiske soldater, var nok ingen tilfeldighet.¹⁰⁴ I vestlige media er det vist til presseoppslag hvor russiske og amerikanske soldater går på patrulje sammen.¹⁰⁵ Flere KFOR-rapporter refererer også til felles amerikansk-russisk opptreden på kontrollpunkter i områder opp mot den serbiske grensen.¹⁰⁶ Den russiske lokale sjefen, oberstløytnant Oleg Rekin, uttalte seg også rosende om samarbeidet med amerikanerne: "Før levde vi i to forskjellige verdener, nå løser vi oppgaver sammen. Vi har til og med lært å snakke engelsk". Han berømmet også KFOR-soldatene for å være profesjonelle og deres offiserer for å være meget erfarne. Det å arbeide i et internasjonalt miljø var en utfordring, og så langt hadde de ikke hatt noen problemer med å opptre sammen med andre lands soldater.

Ut fra uttalelser i media er det offisielt sagt fra KFOR-hold at russerne opptrer generelt åpent og

¹⁰¹ *KFOR News Report* av 9 mars 2001.

¹⁰² De som senere ankom var mer samarbeidsvillige ovenfor NATO, ref Tim Ripley *Jane's Intelligence Review* september 1999.

¹⁰³ A. Kozin, *International Affairs*, nr 3/2000

¹⁰⁴ Soldatene tjenestegjorde i den 13 taktiske gruppe i den amerikanske sektoren. De ble dekorert for å ha evakuert en amerikansk soldat som ble hardt såret under en mineeksplosjon den 15. desember 1999.

¹⁰⁵ I *NATO-Nytt* vår/sommer 2000 vises til et bilde hvor smilende russiske- og amerikanske soldater deler ut flygeblader på albansk og serbisk hvor teksten er: "Vis din støtte til KFOR – Gi ditt bidrag til fred"

¹⁰⁶ I *KFOR News Report* fra 9 mars 2001 er russiske og amerikanske soldater avbildet sammen på et kontrollpunkt under teksten: "So happy together", og en ikke navngitt amerikansk soldat som uttalte: "Tidene forandrer seg. Dette hadde jeg ikke drømt om for 10 år siden".

imøtekommende, og fra flere hold er det bemerket at de russiske leirene generelt er preget av meget god orden.¹⁰⁷ Holdningen til samarbeide mellom de enkelte KFOR-avdelinger varierte nok innen de forskjellige sektorer.¹⁰⁸ Det var nok også lettere på et lavere nivå i og med at det da ble mindre formelt. I ett presseoppslag fra Forsvaret om KFOR, under tittelen ”Norsk-russisk våpenforbrødring i Kosovo”, vises det til et russisk og et norsk kompani som demonstrerte sine utrykningsdriller for hverandre. Deretter trente de på driller sammen. For de norske soldatene hadde dette vært det første møtet med sine russiske kollegaer.¹⁰⁹

I forbindelse med oppgavene med å stoppe albanske inntrengere til Presevo-området uttrykte *New York Times* 25 januar 2001 bekymring over at den britiske suksessen med å stoppe inntrengerne kunne føre til at flere forsyninger blir sendt gjennom den amerikanske sektoren. Både amerikanerne og russiske avdelinger opptrer vanligvis noe statisk, og det kunne derfor bli lettere å passere gjennom dette området.

Den russiske sjefen, oberstløytnant Oleg V. Rekin, bekreftet at de hadde problemer, og innrømmet at de hadde tatt *kun en* inntrenger i løpet av de siste tre måneder. ”Vi har et mye mer statisk konsept under vår overvåkning av grensen, og vi vil dessuten være forsiktig med å pådra oss albanernes vrede, fordi albanerne har en tendens til å se på russerne som serbiske allierte”. Siden russerne var spesielt utsatt for albanske aksjoner, skal en ikke se bort fra at amerikanerne, som sektoransvarlige, med sitt nære samarbeid har tenkt sikkerhet for de russiske avdelingene.

Oppfatningen av de russiske styrkers innsats har nok blitt vurdert noe forskjellig. Et generelt inntrykk er at de har utført sine kontrollfunksjoner på en grei og tilfredsstillende måte. Det har forekommet uttalelser hvor det er vist til tilfeller hvor russerne har handlet relativt egenrådige og lite koordinert med andre KFOR-avdelinger.¹¹⁰ I KFOR- og andre rapporter fra Kosovo, er det nesten aldri vist til oppdrag og oppgaver som har blitt utført av russiske soldater. Dette styrker nok oppfatningen om at russerne generelt holder en lav profil og opptrer noe passivt.

Innen en militær organisasjon som KFOR ville det av generelle lojalitetshensyn, være lite profesjonelt at man offisielt kom med kritikk mot andre lands avdelinger. Det er likevel positivt å registrere at forholdet, i hvert fall utad, fremstilles som harmonisk. Man må imidlertid være klar over at det innen de forskjellige kontingenter, av diverse grunner, eksisterer forskjellige holdninger til samarbeidet med andre lands soldater. Noe annet ville være merkelig i en så

---

¹⁰⁷ En av de russiske posisjonene sør i Srbica-regionen som jeg besøkte i februar 2000, hadde ansvaret for trafikkkontrollen ved en midlertidig oppsatt feltbru. Soldatene hadde på det tidspunktet vært der i 6 måneder og skulle avløses om en uke. Troppens talsmann som snakket godt engelsk virket motivert, og uttalte stolt at de hadde en viktig og meningsfull oppgave. Troppensleiren virket åpen for alle som kom forbi, fotografering var fritt frem, og de var vel vant til besøk fra andre lands KFOR-soldater. På grunn av sin beliggenhet langs en vei med stor trafikk, skulle nok denne leiren være deres *ansikt utad*. Soldatene var veldig fornøyd med oppdraget de hadde fullført, og de hadde også mottatt positive uttalelser om at de selv gjorde en god jobb. Soldatene på denne posisjonen gav et meget positivt inntrykk. På andre posisjoner opplevde jeg soldatene som mer reserverte.

¹⁰⁸ Den norske bataljonssjefen i KFOR II, oberstløytnant Steinar Hannestad, bekreftet at de ikke hadde hatt noe operativt samarbeid med russerne innen den britiske sektoren på bataljonsnivå, men at den norske bataljonen både hadde sosial- og idrettslig kontakt med sine russiske kollegaer.

¹⁰⁹ I artikkelen som ble publisert 13 september 2000, uttalte den norske kompanisjefen, major Rune Sørra blant annet at han flere ganger diskuterte koordinering og felles opptreden med sin russiske kompanisjefs kollega, major Aleksandr Zubleik. Den russiske majoren uttalte i henhold til samme artikkel at han hadde lært mye av nordmennenes måte å organisere tjenesten på.

¹¹⁰ I en samtale med OSSE-kontoret i Srbica i januar 2000 ga de uttrykk for at russerne opptrådte egenrådige, og det var eksempler på at de forlot sine posisjoner uten å varsle de franske ansvarlige for sektoren.

uensartet sammensatt styrke fra mange land med så forskjellige kulturer. Siden de har vært spredt over fire sektorer har dette gitt russiske offiserer og soldater en fin anledning til å få kontakt med flere andre lands soldater. Deltagelsen i KFOR har også gitt russerne en anledning til å markere seg ovenfor vestlige kollegaer. Dette har gitt russiske soldater muligheter til å få innsikt i vestlig tenkemåte, og deres ledere erfaring med fredsbevarende operasjoner utenfor egne nærområder.

8 OPPSUMMERING OG KONKLUSJONER

Russerne følte seg fullstendig overkjørt politisk under luftkrigen, og var helt uenig i NATOs motiver og humanitære argumenter. Etter russernes mening hadde alliansen ikke noe rettslig eller moralsk grunnlag for å gjennomføre en militær aksjon mot en suveren stat. Dette var en demonstrasjon av NATOs egenrådige opptreden, og det amerikanske hegemoniet innen alliansen. Utviklingen av konflikten viste klart Russlands nye rolle med redusert innflytelse i Europa, og de fikk demonstrert sine manglende muligheter for å kunne påvirke NATOs beslutninger.

Som en reaksjon mot NATO, trakk russerne seg midlertidig ut av alle samarbeidsfora med alliansen. De brøt aldri formelt samarbeidet med NATO. Det var hele tiden kontakt i de felles fora som var etablert i forbindelse med operasjonene i Bosnia og Kosovo. Etter hvert gikk det nok opp for russerne hvor uproduktiv en slik situasjon var, og de innså vel også at samarbeidet med alliansen var for viktig til å fortsette konfrontasjonslinjen. Det ble derfor et utbredt ønske om å oppgradere samarbeidet mellom de russiske kontingentene og NATO i de to operasjonsområdene. Russerne ønsket spesielt å diskutere praktisk militært samarbeid, inkludert utveksling av synspunkter om sikkerhetsspørsmål for den lokale befolkningen, og KFOR-avdelingenes felles forståelse av de operative planer og andre forhold.

Men selv om russerne raskt innså at de ikke kunne gjøre noe med NATOs luftkrig, ønsket de fortsatt å ivareta sine egne interesser i regionen. Med sine gode forbindelser til serberne spilte de en viktig rolle som meglere i konflikten, selv om de innledningsvis var noe tilbakeholdne med å engasjere seg. De satte blant annet som betingelse at det først skulle være en prinsipiell enighet mellom NATO og Russland, noe som resulterte i G-8 planen. Dessuten måtte en avtale inneholde en internasjonal siviladministrasjon og et sikkerhetsapparat i regi av FN. Selv om G-8 gruppen ikke var tillagt noen formell myndighet, spilte den en avgjørende rolle ved å utarbeide planen som EUs sendemann Martti Ahtisaari fremla for president Milosevic den 2 juni, og som ble godkjent av det serbiske parlamentet dagen etter. Prinsippene i planen dannet grunnlaget for den militær-tekniske avtalen mellom serberne og NATO som bragte stans i krigshandlingene, og regulerte den serbiske tilbaketrekningen med KFOR-styrkenes innmarsj i Kosovo.

Det vanskelige spørsmålet om Kosovos fremtidige status er ikke direkte berørt. FN-resolusjon 1244 peker imidlertid på *respekt for Den jugoslaviske føderale republikkens suverenitet og integritet*, samtid med at man delvis imøtekommer albanerne med formuleringen om *et betydelig selvstyre og en meningsfull selvadministrasjon* for Kosovo.

Rollen som meglere ga russerne internasjonal prestisje, og de fikk mange lovord fra vestlig hold

for den måten de hadde fått overbevist Milosevic til å gå med på en avtale som førte til en løsning av konflikten. De russiske militære, og den hjemlige opposisjonen var imidlertid av en annen oppfatning. De anklaget Tsjernomyrdin for å ha *gitt bort* russiske interesser.

Russernes raske forflytning av en fallskjermaideling fra Bosnia gjennom Serbia, med oppdrag å besette flyplassen i Pristina før NATO ankom, var ment som en påminnelse om at russerne ønsket å være en militærmakt som man fortsatt burde regne med. Den uventede ankomst av russiske tropper synes ikke å ha vært noe mistak, men et kalkulert trekk for å ødelegge *NATOs seiersparty*, og sikre en posisjon slik at de russiske styrkene kunne spille en sentral fredsbevarende rolle.¹¹¹ På dette tidspunktet var verken størrelsen på det russiske bidraget, ei heller tildeling av ansvarsområder fastsatt. Med kontroll over flyplassen i Pristina kunne russerne håpe på å få en viss handlefrihet i de kommende forhandlingene. Blant annet hadde de fortsatt ikke helt gitt opp håpet på å få sin egen sone. Episoden var også et eksempel på det sivile lederskaps manglende evne til å kontrollere frustrerte militære, som reagerte med dette *strategiske trekket* for å hevne seg på sine egne politikere, først og fremst på den russiske fredsmepler Tsjernomyrdins knefall ovenfor Vesten.

Det er interessant å registrere at diskusjonene for å klargjøre kommandoforholdene og størrelsen på det russisk bidraget, først og fremst ble ført mellom amerikanerne og russerne. Forhandlingene resulterte i Helsingforsavtalen av 18 juni, et dokument som russerne alltid har referert til i senere diskusjoner om tjenstlige forhold. Sett med militære øyne, må man vel kunne konstatere at avtalen førte til høyst uklare kommandoforhold, men at dette var nødvendig for å få til et kompromiss. Som en garanti for at sjef KFOR skulle få gjennomført alle sine oppdrag, fikk man inn i teksten i Helsingforsavtalen ”at dersom den russiske sjefen ikke ville akseptere et gitt oppdrag, kunne sjef KFOR benytte seg av NATO-tropper til å utføre oppdraget”.

Helsingforsavtalen må man vel se på som et kompromiss mellom NATOs motvilje mot å gi russerne en egen sone, og russernes standpunkt om ikke å la sine tropper stå under kommando av en engelsk NATO-general. Etter å ha døyvet skuffelsen over ikke å få sin egen sone innså nok russerne, selv om de ikke ville innrømme det, at NATO var den eneste organisasjon som hadde kapasitet til å lede og gjennomføre operasjoner som den i Bosnia og nå i Kosovo. De var stort sett enig i oppgavefordelingen mellom NATO- og ikke-NATO land, men russerne mente at de selv var blitt utelukket fra viktige beslutninger og vurderinger. De mente også at USA i denne konflikten hadde dominert NATOs politikk og beslutninger i altfor stor grad.

Fra serbisk side hadde man nok ønsket at russerne skulle fått ansvaret for områdene i nord, hvor det kun bodde et fåtall albanere. En slik løsning ville av flere grunner vært uheldig. Kontroll her kunne lett ha blitt sett på som russisk støtte til en permanent serbisk kontroll over området. Følgelig ble russerne som de fleste andre kontingenter tildelt ansvarsområder hvor albanerne utgjorde majoriteten.

Russerne møtte større problemer enn noen annen kontingent i etableringsfasen. Selv om de forsøkte å få til et samarbeid, ble de stort sett boikottet av en fiendtlig innstilt albansk befolkning og utsatt for stadige provokasjoner fra UCK-geriljaen. Russerne hadde i konflikten støttet serberne, og spesielt beskyldningene om at russiske leiesoldater hadde deltatt i fremste linje i de

---

¹¹¹ Ref Johnson's *Russia List* av 13 juni 1999.

serbiske avdelingenes overgrep på albanerne under krigen, skapte bitre anti-russiske holdninger med påfølgende militante aksjoner hvor russiske soldater også ble beskutt. Det er derfor forståelig at russerne måtte prioritere egen sikkerhet, og de opptrådte generelt forsiktig for ikke å provosere den albanske lokalbefolkningen. Dette kan være en av årsakene til at de, kanskje noe urettmessig, ble beskyldt for passivitet i utførelsen av sine kontrolloppgaver.

De russiske styrkene var militært vel utstyrt for å løse pålagte oppgaver. Holdningen til de mange humanitære oppdrag som KFOR var satt til å løse, var nok at disse generelt ikke var oppgaver for en militær avdeling. De hadde heller ikke noe CIMIC-konsept, som NATO-avdelinger nytter i samarbeidet med de sivile organisasjoner. Russiske avdelinger ble imidlertid en viktig ressurs. De bidro til å legitimere KFOR i serbernes øyne, noe som betydde at organisasjonen som helhet kunne få et noe mer avslappet forhold til serberne og serbiske institusjoner. For serberne var russerne den fremste garantist for at FN-resolusjon 1244 ble gjennomført. Fra politisk hold har russerne tidvis kommet med kritiske uttalelser for den måten enkelte punkter i FN-resolusjon 1244 har blitt gjennomført på. Dette har stort sett gått på spørsmål om å ivareta serbiske rettigheter, og motstå alle fremstøt som kunne tolkes som en støtte til albanernes ønske om et fritt Kosovo.

Når det gjelder russernes forhold til KFOR, betydde nok general Jacksons fleksible og positive holdning utad til samarbeid, spesielt innledningsvis i forbindelse med russernes ankomst i Pristina, at delikate spørsmål ble løst på en tilfredsstillende måte. Hva angår samarbeidet mellom russerne og andre kontingenter i KFOR, er det spesielt blitt vist til det nære og gode forholdet mellom amerikanerne og russerne. Dette kan synes å ha vært en spesiell politikk fra amerikansk side. På avdelingsnivå har både amerikanere og russere gitt rosende omtale av hvor positivt det har vært at soldater fra forskjellige land kunne løse oppgaver sammen, og at de lærte mye av hverandre i et slikt samarbeid.

Bortsett fra forholdet til amerikanerne synes samarbeidet mellom russerne og andre KFOR-kontingenter å ha vært begrenset til enkelttilfeller på kompaninivå og tilsvarende. Årsaken til manglende samarbeid kan ha vært sikkerhetsmessige vurderinger ved å opptre sammen med russiske soldater i albanske områder. Med den fiendtlige albanske holdningen med fare for overgrep, ble det også vanskelig å benytte russiske avdelinger fullt ut til eskorte- og andre beskyttelsesoppdrag. Russerne synes aldri å ha beklaget seg over manglende kontakt, og uttalelser som de har kommet med offisielt tyder på at de selv mener å ha hatt et greit forhold til sine KFOR-kolleger. Man har vel også registrert i flere sammenhenger at russiske offiserer og soldater som har fått erfaring fra internasjonal tjeneste, har blitt mer åpne og fleksible som en følge av dette samarbeidet.

Offisielt har samarbeidet med russerne i KFOR blitt fremstilt utad som veldig positivt og med få problemer. Det er vel likevel ingen tvil om at de forskjellige nasjoner har noe ulike syn på et slikt samarbeid. Noe annet ville være unaturlig i en så sammensatt styrke med soldater fra forskjellige kulturer. Kosovo kan muligens på mange måter bli et vendepunkt i samarbeidet mellom russerne og den vestlige verden. Russerne har nok innsett at med å vise en mer konstruktiv holdning til samarbeid ved løsning av konflikter vil det bli vanskeligere for NATO å ekskludere Russland når fremtidige beslutninger om europeisk sikkerhet skal tas. I Stabilitetspakten for det vestre Balkan er det vist til at russerne har spilt, og vil kunne fortsette med å spille

en rolle i å utvikle denne pakten videre sammen med EU, FN, OSSE, Europarådet og internasjonale finansielle organisasjoner.

Det vil bli interessant å følge utviklingen i Jugoslavia etter at Beograd har fått et demokratisk regime som har signalisert at de ønsker å bli integrert i Europa, hvor de samtidig har et godt forhold til Russland. Her ligger det riktignok et potensial for et konkurranseforhold mellom Vesten og Russland om innflytelse. Russernes dilemma synes derfor å være hvordan en russisk innflytelse i denne regionen kan sikres når de samtidig har så lite å tilby.

APPENDIKS

FORDELINGSLISTE

FFISYS
Dato: 28 mai 2001

RAPPORTTYPE (KRYSS AV)			RAPPORT NR.	REFERANSE	RAPPORTENS DATO	
☒	RAPP	☐ NOTAT	☐ RR	2001/02710	FFISYS/787/160	28 mai 2001
RAPPORTENS BESKYTTELSESGRAD				ANTALL EKS UTSTEDT	ANTALL SIDER	
UGRADERT				175	43	
RAPPORTENS TITTEL				FORFATTER(E)		
RUSSISK DELTAKELSE I KFOR OG FORHOLDET TIL NATO				FINSTAD Lars Harald		
FORDELING GODKJENT AV FORSKNINGSSJEF:				FORDELING GODKJENT AV AVDELINGSSJEF:		

EKSTERN FORDELING
INTERN FORDELING

ANTALL	EKS NR	TIL	ANTALL	EKS NR	TIL
5		Forsvarsdepartementet	14		FFI-Bibl
1		v/Ø Singaas	1		Adm direktør/stabssjef
1		v/F Sjøgaard	1		FFIE
1		v/E Skjelland	30		FFISYS
1		v/K Klæboe	1		FFIBM
1		v/B B Knudsen	1		R H Solstrand, FFISYS
			1		B E Bakken, FFISYS
1		FO/HST	1		J E Torp, FFISYS
1		FO/SST	1		R I Vogt Andresen, FFISYS
1		FO/LST	1		A L Bjørnstad, FFISYS
1		FO/HVST	1		T Bukkvoll, FFISYS
1		FKN	10		L Finstad, FFISYS
1		FKS	1		J Hagen, FFISYS
			1		I Johansen, FFISYS
1		FHS	1		Å Kjøk, FFISYS
1		v/G Gade	1		A Kjølberg, FFISYS
			1		B O Knutsen, FFISYS
1		FSES	1		B Lia, FFISYS
1		v/B Gude	1		T Nyhamar, FFISYS
			1		J Otterlei, FFISYS
1		FSTS	1		O Aabakken, FFISYS
1		v/R H Grønås			FFI-veven
1		Justis- og politidepartementet			
1		v/Internasjonal avdeling			
1		Krigsskolen			
1		V/G Holmenes			
1		DKØ			

FFI-K1

Retningslinjer for fordeling og forsendelse er gitt i Oraklet, Bind I, Bestemmelser om publikasjoner for Forsvarets forskningsinstitutt, pkt 2 og 5. Benytt ny side om nødvendig.

EKSTERN FORDELING

INTERN FORDELING

ANTALL	EKS NR	TIL	ANTALL	EKS NR	TIL
1		Infanteriinspektøren Elverum			
1		Luftkrigsskolen			
1		Sjøkrigsskolen			
1		FOKIV			
1		Baseforsvarsinspektoratet			
1		1590 Rygge hovedflystasjon v/S Waldenstrøm			
5		Utenriksdepartementet			
1		v/E Barth Eide			
1		v/J W Bronebakk			
1		v/K Hauge			
1		v/I M Nyhamar			
1		v/K Hammelbo			
1		Stortingets bibliotek			
1		v/Forsvarskomiteen			
1		Folk og Forsvar			
1		Den norske Atlanterhavskomiteé			
1		Fridtjof Nansens institutt			
1		NUPI			
1		v/S Lodgaard			
1		v/S Ulriksen			
1		v/J K Skogan			
1		v/S Melby			
1		v/N Græger			
1		v/T Tryggestad			
1		v/A Finrud			
1		v/H Furustøl			
1		DKØ			
1		v/A Druglimo			
1		PRIO			
1		v/P Baev			
1		v/P Tank			
1		Institutt for østeuropeiske og orientalske studier Universitetet i Oslo			
1		v/P Kolstø			
1		Europaprogrammet			
1		v/Franck Orban			
1		v/B Kibsgaard			

EKSTERN FORDELING

INTERN FORDELING

ANTALL	EKS NR	TIL	ANTALL	EKS NR	TIL
1		Institutt for menneskerettigheter			
1		v/G Ostensen			
1		Forum for menneskerettigheter			
1		v/B Slydal			
1		Nobelinstituttet			
1		NRK			
1		v/C Borch			
1		v/D Halvorsen			
1		v/G Holm			
1		v/O Karsten Tveit			
1		Dagbladet			
1		v/H Elvik			
1		Aftenposten			
1		V/N M Udgaard			
1		V/U Andenes			
1		G Værnø			
		Sondreveien 4 B			
		0378 Oslo			
1		F Bull Hansen			
		Kongleveien 17			
		0875 Oslo			
1		T Huitfeldt			
		Åsstubben 3			
		0381 Oslo			
1		A Granviken			
		Nedre Gleinåsen 13			
		3440 Røyken			
1		Arne Pedersen			
		Gamle Kongeveg 38			
		1400 Ski			
1		Flyktningerådet			
		P boks 6758 St Olavs plass			
		0130 Oslo			
1		v/K Kvalberg			
1		v/A H Olsen			
1		J Teymo			
		Tolder Holmens veg 8/307			
		8008 Bodø			
5		FO			
		Postboks 13 Haugerud			
		0616 Oslo			
1		FO			
		v/H Moen			

EKSTERN FORDELING**INTERN FORDELING**

ANTALL	EKS NR	TIL	ANTALL	EKS NR	TIL
1		FO			
1		V/B Heimsjø			
1		V/O A Lindaas			
1		V/O C Slotten			
		www.ffi.no			